

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Ústav pedagogiky a sociálních studií

Bakalářská práce

Michaela Lisová, DiS.

Vychovatelství

Historie školství ve městě Uničov

Olomouc 2023

Vedoucí práce: Mgr. Eva Dvořáková Kaněčková, Ph.D.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracovala samostatně pod dohledem vedoucího mé diplomové práce a že jsem uvedla veškeré odborné zdroje, z kterých jsem během vypracovávání práce čerpala. Dále prohlašuji, že elektronická verze nahraná do IS/STAG je totožná s verzí odevzdané bakalářské práce.

V Olomouci dne

.....

Michaela Lisová, DiS.

Poděkování

Ráda bych poděkovala paní Mgr. Evě Dvořáková Kaněčkové, Ph. D. za její připomínky a cenné rady k mé bakalářské práci. Také chci poděkovat své rodině za jejich podporu v průběhu mého studia.

Obsah

Úvod	5
2 Počátky vývoje školství od 890 do 16. století	21
2.1 Rozmach a institucionalizace školství za vlády osvícenských panovníků	26
2.2 Období 19. a počátku 20. století	32
2.3 Ustálení a další rozmach školství 1914–1990	36
2.3.1 Období první Československé republiky	36
2.3.2 Období protektorátu	40
2.3.3 Období Československa mezi převraty	43
Závěr	56
Seznam zkratk	61
Seznam zdrojů	63
Seznam obrázků	69
Seznam příloh	70

Úvod

Bakalářská práce se bude věnovat historii školství ve městě Uničov. Práci jsem si vybrala na základě toho, že jsem již od mládí do tohoto města jezdila za svou rodinou, a které jsem si následně velmi oblíbila. Současný stav pedagogické teorie i praxe vycházel z dlouholetých zkušeností a postupného vývoje dějin v oblasti školství. Podle mého názoru nám školství pomůže proniknout do minulosti, a poskytnout tak užitečné poznatky a jejich využití pro současnou pedagogiku i školství. Tato práce může poskytnout vhled nadcházejícím pedagogickým pracovníkům do historie školství. Myslím si, že je pro budoucího pedagoga klíčové, aby měl povědomí o historickém vývoji školství ve svém okolí. Pohled do minulosti může být dobrým průvodcem pro otevření a nalezení správné cesty do budoucnosti. Město Uničov, tak i jeho školství má bohatou historii a tato problematika v této podobě nebyla doposud zpracována.

V úvodu práce bude věnována pozornost přehledu aktuálního stavu problematiky, kde bude uveden přehled dokumentů týkající se uničovského školství. Dále se budu věnovat metodologii, zejména použitým metodám, které využiji v práci. Zaměřím se především na historii školství primárního vzdělávání v českých zemích, na historický vývoj školství v Uničově, který zařadím do kontextu makro a mikrohistorie. Také uvedu nástin všeobecných historických událostí ve světě, včetně České země, které doplní a zároveň propojí fáze, podmínky vzniku školství, jeho ovlivnění politickým vývojem, celospolečenskými změnami a právním systémem. Součástí práce budou také dobové fotografie archivních dokumentů týkající se tématu, které uvedu přímo v práci a v přílohách.

Cílem zkoumání bakalářské práce je analýza historických proměn školství v Uničově v kontextu makro a mikrohistorie vývoje od prvních písemných záznamů od roku 890 po rok 1990, ve kterém byl vydán zákon ovlivňující školské vzdělávání v roce 1989, a zároveň je rokem, na který navazují moderní dějiny školství.

Historické proměny školství v Uničově budou analyzovány na základě sledování makrohistorického vývoje školství od počátků až po institucionalizaci a zestátnění školství až po změny determinovaných politickými poměry od vzniku samostatné republiky, přes okupaci a následnou komunistickou epochu. Sledovány budou také proměny legislativní, institucionální v kontextu společenských a kulturních proměn. Pro vypracování práce budou shromažďovány dostupné prameny a materiály o školství v českých zemích a v Uničově.

Práce s názvem Historické mezníky školství v Uničově, bude rozčleněna na čtyři části, kde se bude zabývat historií školství od prvních písemných záznamů od roku 890 až po rok 1990. První část práce bude věnována počátkům školství v českých zemích a ve městě Uničov od r. 890 až po 16. století. Zaměřím se zde na obecnou historii a počátky vzdělávání od období Velké Moravy, včetně nově vznikajících typů škol, a to na školy klášterní, katedrální, farní a městské. Do obecného historického kontextu pak zasadím konkrétní historii uničovského školství z nalezených dokumentů, které se podařilo dochovat. Tato část bude pokračovat vlivem církve na vzdělávání ve 13. a 14. století, působením husitského hnutí na vzdělávání a Jednoty bratrské. Druhá část bude zaměřena na obecné dějiny za vlády osvícenských panovníků, na stav školství v českých zemích a v Uničově za vlády Marie Terezie, zejména na organizaci školství dle Felbigerova Všeobecného školního řádu stanovující povinnou školní docházku. Pozornost bude věnována školskému systému, vydaným zákonům a organizací škol. Bude poskytnut pohled na školy triviální, hlavní a normální, včetně stavu škol ve městě Uničov z dochovaných dokumentů. Třetí část práce bude pojednávat o obecné historii a o rozvoji českého školství, včetně města Uničov, a to v období 19. a počátku 20. století. V této době došlo ke značnému rozmachu elementárních škol v souvislosti s politickými a společenskými proměnami v habsburské říši. Zmíním se zde zejména o Hasnerově zákonu, který výrazně ovlivnil školství až do meziválečného období. Tuto část také doplním přehledem škol ve městě Uničov, kdy zavedením Hasnerova zákona zde vznikly měšťanské školy. Čtvrtá nejobsáhlejší část se bude věnovat historii začínajícímu osvobození Československa až do pádu komunistického režimu. Zaměřím se na přeměnu českého školství, včetně školství města Uničov, kterou přinesl rok 1945. Tato část bude rozdělena do několika podkapitol, které budou začínat stručnými obecnými dějinami v meziválečném období a jejímu dopadu na české školství a ve městě Uničov. Bude zde věnován také pohled na stav školství v období první světové války, kdy došlo k jeho značnému zhoršení. Dále na školský systém po vzniku samostatného Československa a druhé světové války, kdy platil tzv. Hasnerův, menšinový zákon, malý školský zákon a jejich konkrétní dopady na školství a školy ve městě Uničov.

V dalších podkapitolách bude poskytnut pohled na období nacistické okupace vytvořením protektorátu Čechy a Morava, jak ve světě, tak v českém školství a v Uničově. Zaměřím se především na vliv nacismu a jeho ideologie na organizaci školství. Podívám se na situaci školství ve městě Uničov, pro které znamenalo tohle období uzavírání a konec škol. Dále se práce bude zabývat historickým pohledem na začínající osvobození Československa až do pádu komunistického režimu. Zaměřím se na přeměnu českého školství, včetně školství města

Uničov, kterou přinesl rok 1945. Také se budu věnovat organizací školství, důležitými výnosy ministerstva školství, vlivům komunistické ideologie a jejich dopad na uničovské školství. Zmíním se o významném zákonu vydaném v r. 1953 určující novou školskou soustavu a dalších zákonech, které měly také vliv na školství a na Uničov. Část práce bude soustředěna na změny, které vznikly sedmdesátých letech, kdy vznikaly pro školství další důležité vyhlášky a dokumenty, zejména o soustavách základních a základních škol devítiletých, včetně jejich vzdělávacího obsahu a pohledu jejich vlivu na školství v Uničově vycházející z kronik. Práci zakončím rokem 1990, kdy již naše země nebyla pod vlivem komunistů, jejich ideologie a organizace školství se již bude objevovat v podobě, jak ji známe dnes v souladu se zásadami vlastenectví, humanity a demokracie.

Přehled aktuálního stavu problematiky

V následující kapitole jsou uvedeny dostupné dokumenty a materiály týkající se převážně primárního vzdělávání na školách ve městě Uničov. Tyto dokumenty mohou posloužit pro budoucí badatele v případném navázání na tuto práci, také jako srovnávací materiál, ke studiu sociálních, sociologických témat či pro další vzdělávání pedagogických pracovníků apod.

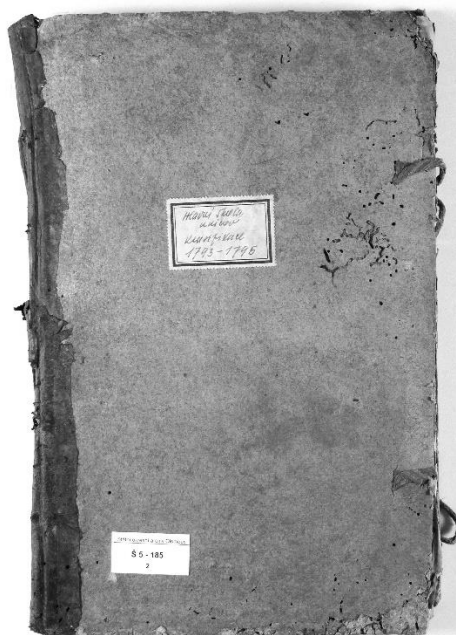
Pro první etapu školství ve městě Uničov se dochoval dokument pod názvem „Výroční zpráva o činnosti školy za rok 2006/2007“. Dokument jsem využila ze současnosti, jelikož byl jediný, ve kterém se dochovaly historické zmínky školy. Zprávu jsem získala osobní návštěvou na Základní škole Uničov, Haškova 211 od současného pana ředitele Mgr. Svatopluka Vlka. Škola původně vedla svou vlastní kroniku, ale v průběhu let došlo k její ztrátě. V uvedeném dokumentu je stručně zpracována historie Základní školy na Haškově ulici již od 2. poloviny 15. století a navazuje na rok 2006/2007. V tomto roce jsou dále uvedeny činnosti školy jako jsou plány školy do budoucnosti, projekty, údaje o prostorách školy a jejich vybavení, organizace školního roku, výchovná opatření, zájmové kroužky, hospodaření školy, činnosti školy atd.¹

Dalším nalezeným pramenem byla tzv. krajská hlavní škola (od r. 1775), která byla zřízena na základě Tereziánské reformy v Uničově. Úřední kniha k dějinám této školy se nachází ve Státním okresním archivu v Olomouci. Je psána v německém jazyce a přístupná veřejnosti. Fotografie knihy je uvedena pod tímto textem s označením obr. č. 1. Dostupný fond obsahuje prameny k dějinám německého školství ve městě Uničov v polovině 18. a 19. století. Jedná se o knihu protokolů o školních poradách z let 1787–1837, dále jsou zde třídní katalogy, katalogy docházky, prospěchy žáků, výpisy zkoušek jednotlivých tříd (1793–1860). Výkazy o docházce a prospěchu žáků nedělní opakovací školy (1781–1847), seznamy žáků, kandidátů učitelského úřadu. Nejrozsáhlejším spisovým materiálem jsou četné normálie k činnosti školy z let 1775–1869, zlomky údajů z historie školy v letech 1824–1853. Také různé protokoly z učitelských konferencí, učební plány, výkazy o škole a učitelích z r. 1773–1869, rozvrhy hodin, učební pomůcky, vybavení učeben, doklady o příjmech a vydáních školy, výkazy o počtu

¹ Vlk, Svatopluk. Výroční zpráva o činnosti školy za rok 2006/2007. Uničov: Základní škola Uničov, Haškova 211, 2006/2007.

žáků včetně jejich seznamu z let 1830–1869. Dochovaly se i různé doklady o proběhlých zkouškách žáků, ukázky školních vysvědčení, seznamy a spisy učitelů. V neposlední řadě i dokumenty o školní budově, jejích opravách a úpravách v letech 1821–1868. Materiál obsažený v knize byl zpracován do podoby přehledného inventáře, kde jsou stručně shrnuty v českém jazyce dějiny, vývoj města Uničova a Hlavní škola v Uničově v letech 1773–1869.²

Obr. 1: Úřední kniha Hlavní školy Uničov

Zdroj: Hlavní škola Uničov, 1793–1795, přední strana knihy třídního katalogu, digitální archiv Zemského archivu v Opavě

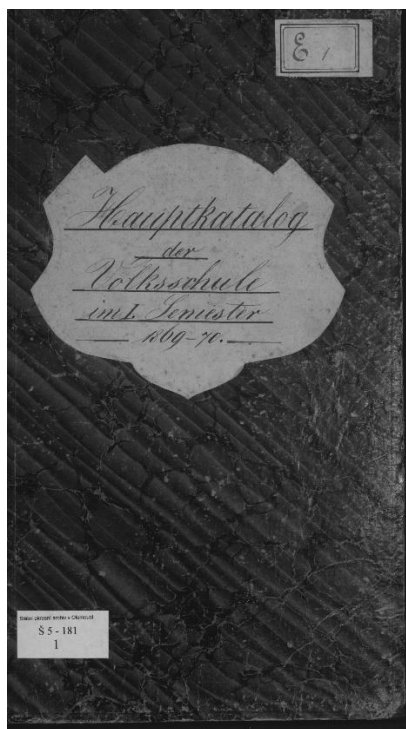
Jako další významný pramen pro dějiny německého školství na Uničovsku byl zpracován fond, který obsahuje školní kroniky z Obecné a měšťanské školy chlapecké z r. 1869–1945. Jsou zde také třídní výkazy, katalogy a třídní knihy. Úřední knihy jsou rozděleny na dva oddíly, psány v německém jazyce a dostupné pro veřejnost v místním Státním okresním archivu v Olomouci. První oddíl nese název Obecná škola chlapecká (Knabenvolksschule) a druhý oddíl Měšťanská škola chlapecká (Knabenbürgerschule oder Hauptschule für Jungen). Pro názornou ukázkou je podoba katalogu zachycena na obrázku č. 2. Dochované písemnosti nejsou kompletní.³ K tomuto fondu byl zpracován inventář v českém jazyce. V úvodu lze najít stručné

² null, fond: Hlavní škola Uničov, NAD: 2139. In: Digitální archiv Zemského archivu v Opavě – Archivní fondy [online databáze]. Zemský archiv v Opavě, ©2022, [cit. 2022-10-08, 20:37 EST]. Dostupné z: <https://digi.archives.cz/da/permalink?xid=ee15c1ab-34f7-481e-a680-ff85a5f1225b>.

³ null, fond: Obecná a měšťanská škola chlapecká (německá), Uničov, NAD: 2135. In: Digitální archiv Zemského archivu v Opavě – Archivní fondy [online databáze]. Zemský archiv v Opavě, ©2022, [cit. 2022-10-09, 12:36 EST]. Dostupné z: <https://digi.archives.cz/da/permalink?xid=94095ede-d6de-4e57-915f-ef02d7bd6b89>.

dějiny ve městě Uničov od jeho založení (r. 1223) až po rok 1948, zmínky o farní škole, německé farní škole, o německém gymnáziu, mateřské školce, německé chlapecké a měšťanské škole.⁴

Obr. 2: Hlavní katalog Obecné školy chlapecké

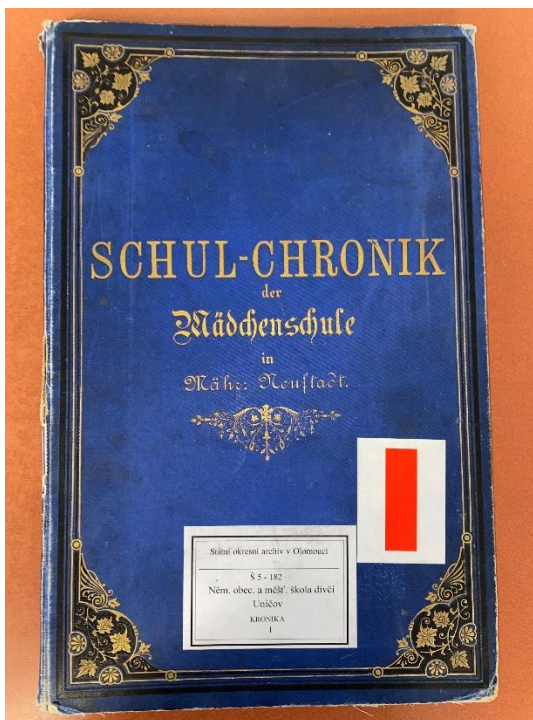
Zdroj: Obecná a měšťanská škola chlapecká (německá), Uničov, 1869–1870, přední strana katalogu, digitální archiv Zemského archivu v Opavě

Z dalších škol měšťanských se také dochovaly v písemné podobě dvě školní kroniky z Obecné a měšťanské školy dívčí datované v letech 1856–1944. Jejich fotografie jsou pod textem s označením obr. č. 3 a 4. Obě kroniky jsou psány v německém jazyce. Vazba je poměrně zachovalá, tmavě modrá, celokožená se zlatým písmem a ornamenty. Na úvodní straně kroniky 1 lze vidět na obrázku č. 5 razítko, které dokazuje období vlády císaře Franze Josefa I. v letech 1848–1916. Kroniky jsou k dispozici k nahlédnutí ve Státním okresním archivu v Olomouci. V kronikách najdeme např. školní výkazy, dobové fotografie uvedené v příloze práce, seznamy učitelů, učební pomůcky, dokumenty o zřízení dívčí měšťanské školy, rozvrhy hodin, seznamy žákyň, ukázky vysvědčení, dokumenty o opravách a stavebních úpravách

⁴ null, Minaříková H.: Obecná a měšťanská škola chlapecká (německá), Uničov 1869–1945, Inventář, 2004. In: Digitální archiv Zemského archivu v Opavě – Pomůcky [online databáze]. Zemský archiv v Opavě, ©2022, [cit. 2022-09-25, 13:57 EST]. Dostupné z: <https://digi.archives.cz/da/permalink?xid=37adb434-676e-40a1-b03c-51ea268db1cf>.

školní budovy či spisy týkající se osobních záležitostí učitelů.⁵ K celému archivnímu fondu byl zpracován inventář v českém jazyce. Jeho obsahem jsou opět stručné dějiny města Uničov, první zmínky o dívčí škole a chlapecké měšťanské škole a první kroky pro zřízení měšťanské školy pro dívky.⁶

Obr. 3: Kronika č. 1 – Německá obecná a měšťanská škola dívčí

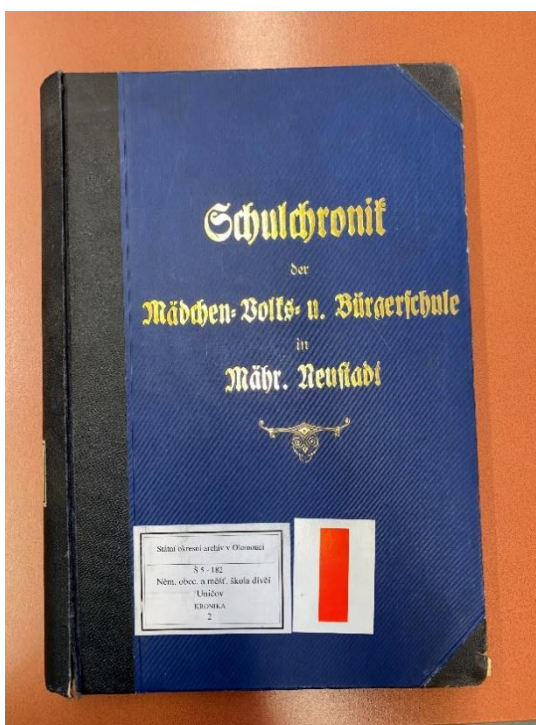

Zdroj: Kronika Německé obecné a měšťanské školy dívčí č. 1, 1875–1928, přední strana kroniky, fotodokumentace autorky

⁵ null, fond: Obecná a měšťanská škola dívčí (německá), Uničov, NAD: 2136. In: Digitální archiv Zemského archivu v Opavě – Archivní fondy [online databáze]. Zemský archiv v Opavě, ©2022, [cit. 2022-10-09, 14:56 EST]. Dostupné z: <https://digi.archives.cz/da/permalink?xid=2314c426-3434-4fd4-8324-8f07123c2872>.

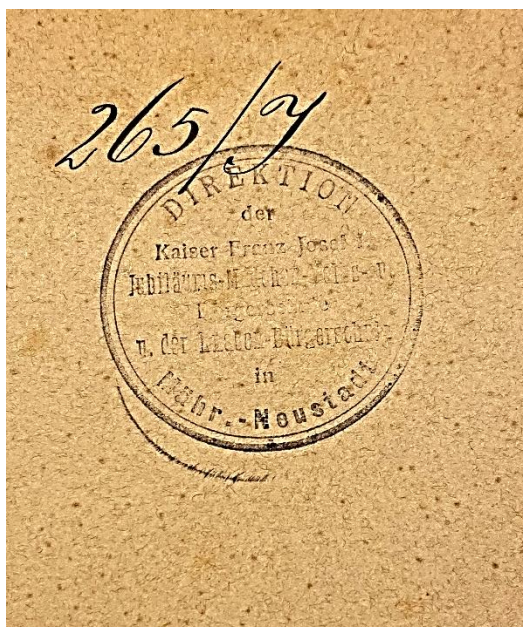
⁶ null, Křížanová J.: Obecná a měšťanská škola dívčí (německá), Uničov 1856–1944, Inventář, 2012. In: Digitální archiv Zemského archivu v Opavě – Pomůcky [online databáze]. Zemský archiv v Opavě, ©2022, [cit. 2022-10-09, 12:40 EST]. Dostupné z: <https://digi.archives.cz/da/permalink?xid=650bdbc7-c299-4fc7-9729-ad948c36da49>.

Obr. 4: Kronika č. 2 – Německá obecná a měšťanská škola dívčí

Zdroj: Kronika Německé obecné a měšťanské školy dívčí, 1928–1938, přední strana kroniky, fotodokumentace autorky

Obr. 5: Razítko Německé obecné a měšťanské školy dívčí

Zdroj: Kronika Německé obecné a měšťanské školy dívčí, 1928–1938, titulní strana kroniky, fotodokumentace autorky

Z česky psaných kronik z roku 1922–1932 se dochovala kronika nesoucí název Kronika České (národní) školy v Uničově, do které je zahrnuta také Česká státní měšťanská škola. Škola byla oficiálně zřízena 28. 10. 1918 jako Česká obecná škola v Uničově (tato informace byla v kronice zpětně dopsána). Od února r. 1919 byla zahájena první výuka, jejím prvním správcem byl učitel a publicista Jan Čep. V roce 1923 byla spojena se školou měšťanskou. O rok později působila obecná i měšťanská státní škola pod jednou střechou. Po skončení druhé světové války byla budova obecné školy přemístěna. Po r. 1948 vydáním nového školského zákona byla obecná škola transformována na školu národní. První zápisy ve školní kronice jsou bez jakékoliv struktury, zachycuje počátky a obtížnost otevření školy. Autorem této kroniky byl ředitel Alois Novotný. V kronice najdeme jména ředitelů, údaje týkající se oslav a výročí např. T. G. Masaryka, vlastenecké školní slavnosti, změny v učitelském sboru, seznamy žáků, inspekční protokoly, vybavení školy, změny ve školní budově a v jejím zařízení, rozšíření školy o nové třídy, návštěvy školy známými osobnostmi, třídní výlety, besedy, exkurze, školní docházku, chování a vyučování žáků.⁷ Také byl zpracován archivní fond, který obsahuje prameny k dějinám českého školství v Uničově. Jedná se o řadu třídních katalogů, výkazů, docházky a prospěchu, konferenční protokoly, zápisy z porad učitelského sboru, zprávy o stavu a činnosti školy apod.⁸ K fondu byl zpracován inventář z roku 1919–1953, jehož obsahem je popis vývoje města Uničov, zejména historické proměny školy.⁹

Ze současných základních škol se dochovaly dvě školní kroniky na Základní škole Uničov Pionýrů, 685. Kroniky jsem získala osobní návštěvou školy po telefonické domluvě s paní ředitelkou Ing. Renatou Horákovou. Kroniky jsou koženkové, zachovalé, psané v českém jazyce. První kronika je datována od r. 1945–1987.¹⁰ Druhá kronika začíná školním rokem 1988–2016.¹¹ První písemné zmínky kroniky 1 jsou od data otevření školy 1. 9. 1922. Kronika je psána podle zásad pro vedení školních kronik. V kronice najdeme vznik a dějiny školy do období okupace, zahájení školního roku, stav učitelského sboru, školní výlety, žákovské organizace (od r. 1945 Pionýrská skupina), zdravotní stav žáků, rodičovská sdružení, podniky školy, inspekce, způsob zakončení školního roku, brigády učitelů a žáků (sběr

⁷ Kronika české (národní) školy Uničov, Česká měšťanská škola 1922–1932, Š5–230, Státní okresní archiv Olomouc.

⁸ null, fond: Národní škola Uničov, NAD: 2133. In: Digitální archiv Zemského archivu v Opavě – Archivní fondy [online databáze]. Zemský archiv v Opavě, ©2022, [cit. 2022-10-09, 13:37 EST]. Dostupné z: <https://digi.archives.cz/da/permalink?xid=96e200cb-49ce-40c3-9a18-68527ac2f8b0>.

⁹ null, Křížanová J.: Národní škola Uničov 1919–1953 (1959), Inventář, 2009. In: Digitální archiv Zemského archivu v Opavě – Pomůcky [online databáze]. Zemský archiv v Opavě, ©2022, [cit. 2022-09-27, 21:05 EST]. Dostupné z: <https://digi.archives.cz/da/permalink?xid=87046c9b-404f-491b-80d5-ad3adf592e92>.

¹⁰ Kronika Základní školy Uničov 1945–1987 (bez autora), Uničov: Pionýrů 685. Nепublikováno.

¹¹ Kronika Základní školy Uničov 1988–2016 (bez autora), Uničov: Pionýrů 685. Nепublikováno.

odpadových hmot), volba povolání, návštěvy školy členy školních úřadů, rozšíření školy o nové třídy, návštěvy školy známými osobnostmi, třídní výlety, besedy, exkurze, školní docházka, chování a vyučování žáků. Kronika je doplněna o černobílé i barevné fotografie, které jsou vloženy do přílohy.¹²

V druhé části kroniky nalezneme značné rozdíly v jejich zápisech, podobají se dnešním kronikám. Obsahem jsou školské správy, způsob zahájení školního roku, organizaci školy, prospěch a chování žáků, školní docházku, výchovu, výuku a vzdělávání, činnost školní družiny, hospitace a inspekce, stav učitelského sboru, školní organizace, třídní výlety, exkurze a besedy, výbor SRPŠ, volbu povolání a způsob zakončení školního roku. V kronice jsou vloženy barevné fotografie, např. při příležitosti oslav 795 let výročí založení Uničova. Z důvodu časové vytíženosti pedagogického sboru škola přestala vést kroniku do současné doby.¹³

Dalším cenným dochovaným dokumentem jsou kroniky nynější Základní školy Uničov, Šternberská 456. První kronika je pod názvem Zvláštní škola Šternberská, datovaná od r. 1948–1992.¹⁴ Druhý díl kroniky začíná rokem 1995–2011.¹⁵ Kroniky jsou zachovalé, celokožené a psány v českém jazyce, doplněné o školní fotografie. Škola také vedla samostatnou kroniku Pionýrské skupiny při Zvláštní škole v Uničově (r. 1960–1968).¹⁶ Dokumenty jsem získala na základě osobní návštěvy školy. Kroniky byly zaprášené a několik let uložené v podkroví budovy školy.

Dle první kroniky došlo ke samostatnému zřízení Zvláštní školy 1. 1. 1949. Před ní byla zřízena pouze jedna pomocná třída při národní škole. O vřazování dětí na tuto školu docházelo pouze na základě úplné dohody a souhlasu rodičů. Zápisy obou kronik se téměř shodují se zápisy kroniky Pionýrů.¹⁷

Kronika Pionýrů udává, že Pionýrská skupina byla založena roku 1959 z toho důvodu, aby děti měly stejnou možnost angažovat se v organizaci jako normální děti. Skupina byla rozdělena na dvě oddělení. Jejich posláním a náplní bylo zvelebování města brigádami,

¹² Jednou ze známých osobností, které navštívily školu ze dne 9. 6. 1966 byl s. Ivan Alescejevič Gorškov, politický komisař Rudé armády. Čerpáno z: Kronika Základní školy Uničov 1945–1987 (bez autora), Uničov: Pionýrů 685. Nепublikováno.

¹³ Kronika Základní školy Uničov 1988–2016 (bez autora), Uničov: Pionýrů 685. Nепublikováno.

¹⁴ Kronika Zvláštní školy Uničov 1948–1922 (bez autora), Uničov: Šternberská 456. Nепublikováno.

¹⁵ Kronika Zvláštní školy Uničov 1995–2011 (bez autora), Uničov: Šternberská 456. Nепublikováno.

¹⁶ Kronika Pionýrské skupiny při Zvláštní škole v Uničově 1960–1968 (bez autora), Uničov: Šternberská 456. Nепublikováno.

¹⁷ Kronika Zvláštní školy Uničov 1948–1922 (bez autora), Uničov: Šternberská 456. Nепublikováno.

oslavování výročí, sběr odpadových hmot, exkurze, hry, soutěže, besídky, práce na zahradě, získávání odměn pro školu ad. Každé shromáždění bylo zahajováno pionýrským pozdravem, písní, součástí oděvu byly „Rudé šátky“, zhodnocení práce za minulý školní rok a schválení plánu na nový školní rok. Na shromáždění se také realizovala tělovýchovná a branná cvičení. Kronika je doplněna o fotografie členů pionýrů a tematické obrázky.¹⁸

Ve Státním okresním archivu v Olomouci se mi podařilo nalézt fond týkající se Městského národního výboru Uničov z r. 1945–1990. Fond obsahuje správní knihy a zápisy ze schůzí místní správní komise a městského národního výboru. Zápisy ze schůzí rad jsou velice rozsáhlé najdeme zde například spisy týkající se statutárních záležitostí, různých organizací, oblasti financí, zemědělství, lesnictví, rybářství, hospodářství, obchodů, dopravy a cestovního ruchu, zdravotnictví, sociální péče a vnitřní správy města. V oblasti školství najdeme různé návrhy usnesení rady Městského národního výboru v Uničově ať už se jedná o jakékoliv školy (mateřské, hlavní, základní, základní odborné, zvláštní, střední, odborných učilišť atd.)¹⁹

Nejnovější školou postavenou ve 20. století v roce 1983 byla Základní devítiletá škola na ulici U Stadionu (dnes Základní škola Uničov, U Stadionu 849). Dle autora Luděka Zamazala škola vznikla v souvislosti s narůstajícím počtem žáků a nedostatkem školních prostor k vyučování. Výstavbou se tímto problém vyřešil.²⁰ Po rozhovoru s panem ředitelem Mgr. Ivanem Žůrkem, jsem zjistila, že škola si svou kroniku nikdy nevedla. Podle kulturního zpravodaje města Uničova (1213–1988), při zahájení vyučování školu tvořily učebny, prostory pro školní družinu, kuchyň a jídelna. Prvním ředitelem byl jmenován s. Pan Nováček. Celkový náklad na stavbu a vybavení činil 21 084 000 Kčs.²¹

Ze současných uměleckých škol se dochovala Základní umělecká škola Uničov, Litovelská 190. Škola byla založena již v r. 1945 jako městský hudební ústav. V r. 1961 označována jako lidová škola umění (LŠU). Oficiálně byla přejmenována roku 1990 na

¹⁸ Kronika Pionýrské skupiny při Zvláštní škole v Uničově 1960–1968 (bez autora), Uničov: Šternberská 456. Nепublikováno.

¹⁹ null, fond: Městský národní výbor Uničov, číslo pomůcky: 2040, inventární číslo: 1. Kniha zápisů ze schůzí MSK, rady MNV, plenárních zasedání MNV a komisí Časový rozsah: 1946–1947. In: Digitální archiv Zemského archivu v Opavě – Inventární záznamy [online databáze]. Zemský archiv v Opavě, ©2022, poslední aktualizace: 2018-12-17, [cit. 2022-10-02, 21:51 EST]. Dostupné z: <https://digi.archives.cz/da/permalink?xid=D6075F2E7EEE11E1A3C4F04DA234000E>.

²⁰ ZAMAZAL, Luděk. *Renesance českého Uničova: 1945-2000*. Olomouc: Poznání, 2005. ISBN 80-86606-39-2.

²¹ PRUCEK, Josef, Zdeňka DOHNALOVÁ a Vítězslav KOLLMANN. *Uničov: historie a současnost města v datech*. Uničov: Sdružený klub ROH Vítkovice, Uničovské strojírný v Uničově, 1988, s. 26-27.

Základní uměleckou školu (ZUŠ).²² Podle paní ředitelky kronika této školy existovala, ale bohužel byla ztracena.

Další pramen, který se zmiňuje o školství ve městě Uničov je tzv. Uničovský zpravodaj od r. 1993 vedený až po současnost, v dnešní době i v elektronické verzi. Jedná se o městské noviny, které přináší čtenářům místní zpravodajství o Uničově. Jsou zde rubriky z oblastí jako jsou např. aktuality školství, zemědělství, průmyslu, kultury, zdravotnictví, politiky, ekonomiky. Noviny jsou k dispozici k nahlédnutí ve studovně v budově Vědecké knihovny v Olomouci.²³ Podobným stylem byl psán další materiál: Kulturní zpravodaj města Uničova z r. 1982, 1983, 1987, který jsem získala návštěvou knihovny Zemského archivu v Opavě. Zpravodaj byl vydáváný Spojeným závodním klubem ROH Uničovských strojírén. Z oblasti školství jsou zde informace například o výstavbách nových škol ve městě Uničov, jejich rekonstrukcích, školních událostech, činnostech jejich organizací, počty žáků, tříd, vybavení školy apod.²⁴

U příležitosti 800. výročí založení města Uničova vyšlo jeho rozsáhlé zpracování dějin v r. 2013 pod názvem Uničov: Historie moravského města, jehož autorkou je Jana Burešová a kolektiv. Jedná se téměř o sedmisetstránkovou publikaci, kterou tvořila řada odborníků (archiváři, archeologové, historici a další odborníci). Publikace zachycuje dějiny Uničova od prehistorického období, přes středověk, renesanci, baroko, Josefských reforem, dějin za první a druhé světové války až po dějiny ve 21. století, končí rokem 2012. Knihu doplňuje řada příloh a fotografií. V publikaci je také zmíněno školství mateřských, základních, středních a vyšších škol. Informace o školství jsou pouze stručné a okrajové, proto tato publikace nebyla použita jako jedna z hlavních zdrojů pro mou práci.²⁵ Na toto dílo navazuje kniha „Jen ve zpěvu“ – vzpomínky na kulturní život v Uničově po roce 1947. Čtenářům nabízí autor Zdeněk Fryčák pohled do doby po čtyřicátém pátém roce v Uničově, kdy se začínal rozvíjet kulturní život. Kniha je dostupná ve Vědecké knihovně v Olomouci.²⁶

²² ZAMAZAL, Luděk. *Renesance českého Uničova: 1945–2000*. Olomouc: Poznání, 2005. ISBN 80-86606-39-2, s. 95-96.

²³ *Uničovský zpravodaj*. Uničov: Městský úřad, 1993–2022.

²⁴ Kulturní zpravodaj města Uničova č. 9, r.1982, 1983, 1987, Zemský archiv v Opavě.

²⁵ BUREŠOVÁ, Jana. *Uničov: historie moravského města*. Uničov: Město Uničov, 2013. ISBN 978-80-260-4400-0.

²⁶ FRYČÁK, Zdeněk. *Jen ve zpěvu: vzpomínky na kulturní život v Uničově po roce 1945*. Olomouc: Poznání, 2019. ISBN 978-80-87419-91-5.

Na výše uvedený materiál navazuje kniha *Uničov* v člancích historika a kronikáře T. Souška, která byla vydána na podnět zmíněného 800. výročí a 110. výročí narození uničovského kronikáře Tomáše Souška. Autor v knize vzpomíná na svého dědečka T. Souška, na významné události historie Uničova a různé historické zajímavosti (kulturní památky). V knize je věnována pouze krátká kapitola školám v Uničově. Materiál je dostupný v místní Vědecké knihovně v Olomouci.²⁷

Chronologický uspořádaný přehled historie města Uničova přináší zpracování *Historie a současnost města v datech* od Prucka a kolektivu. Dílo věnuje pozornost zvláště významným epochám v dějinách města ve 13. století (v době vzniku města). Dále období, kdy se Uničov integroval do národního celku za husitské revoluce, v době politického převratu, v průběhu 15. století a třetí nejvýznamnější období po osvobození Sovětskou armádou. Konkrétní datování díla je od 13. století do r. 1987. Zajímavostí je černobílá fotografie vyobrazené pečetě města Uničova pocházející z 15. století. Pro oblast dějin školství je materiál nedostatečný. Jsou zde zmíněny pouze např. rekonstrukce škol, zřízení některých škol, roky zahájení školního roku, úpravy školních hřišť a podobně.²⁸

Na novodobou historii Uničova, včetně jejího školství navazuje sborník *Renesance českého Uničova*. Autorem projektu je Mgr. Luděk Zamazal, který působil jako pedagog na základních školách. Výrazně se angažoval v kulturním životě města Uničov. Psal zejména příspěvky do *Uničovského zpravodaje* a ve vlastivědné revui *Střední Morava*. Sborník poskytuje přehledný obraz města v letech 1945–2000 s využitím dobových pramenů, a to kronik města Uničova. Jsou zde uvedeny důležité mezníky roků 1945/48/68/89, společenský a kulturní život, hospodářství, obnovení a rozvoj českého školství, tělovýchova a sport, městský park a paměti Tomáše Souška. Účelem sborníku bylo sestavit přehledné poznání daného období. Lze si jej vypůjčit ve Vědecké knihovně v Olomouci.²⁹

Na samostatnou historii královského města Uničov se doposud dochovaly čtyři kroniky, které jsou pro badatele k nahlédnutí ve Státním okresním archivu v Olomouci. První díl kroniky pojednává o dějinách města v časovém rozmezí 1945–1965. Prvním kronikářem byl učitel J. Hanzlík. Kronika je psána v jazyce českém, je polokožená a zachovalá. První kronika zaujme

²⁷ SOUŠEK, Tomáš, Lubomír HRDLIČKA, Vladimír URBÁNEK a Luděk ZAMAZAL. *Uničov v člancích historika a kronikáře Tomáše Souška*. Olomouc: Poznání, 2012. ISBN 978-80-87419-27-4.

²⁸ PRUCEK, Josef, Zdeňka DOHNALOVÁ a Vítězslav KOLLMANN. *Uničov: historie a současnost města v datech*. Uničov: Sdružený klub ROH Vítkovice, Uničovské strojírny v Uničově, 1988.

²⁹ ZAMAZAL, Luděk. *Renesance českého Uničova: 1945–2000*. Olomouc: Poznání, 2005. ISBN 80-86606-39-2.

čtenáře především retrospektivními zápisy. Autor začíná úvod kroniky obdobím prehistorie města, na ni navazuje pro město důležitým rokem 1938 až po rok 1945. Zápisy z roku 1938 barvitě líčí, jak byli u nás Němci utlačováni. Rokem 1945 končí ucelený zápis dějin v tomto období a soustředí se hlavně na události města v prvních poválečných letech. V letech 1952 až 1956 se psaní ujal R. Hošek (ředitel školy) a od r. 1958 již zmíněný kronikář T. Soušek.³⁰

Na tuto kroniku chronologicky navazují další části až po rok 1990, kdy končí jejich zápis.³¹ Obsah kronik se soustředí zejména na záznamy z celého období působení Městského Národního Výboru Uničov (MěNV). Velký celek všech kronik tvoří roční rozpočty a roční rozbor hospodaření města, dochované útržkovitě do r. 1970,³² poté ve velkých souborech až do r. 1990.³³ Rozsáhlejší je konfiskační agenda, také písemnosti k zemědělství, lesnictví, myslivosti, rybářství a vodnímu hospodářství. Pokrývají období 40. a 50. let, krátce přesahují přes rok 1960.³⁴ Písemnosti z oblasti školství pouze stručně přibližují organizaci škol, správu některých budov a podobně. Jsou zde i oddíly z oblasti zdravotnictví a sociální péče, evidence obyvatelstva, hospodářství s bohatou sítí místních podniků, statutární záležitosti a organizace národního výboru.³⁵ Smysl vedení těchto kronik viděl Soušek především v odkazu pro nynější i budoucí generace. Považoval svou činnost jako jeho životní poslání.³⁶

³⁰ null, fond: Městský národní výbor Uničov, číslo pomůcky: 2040, inventární číslo: 175. Kronika města Uničova (s retrospektivními zápisy pro léta 1938–1945) Časový rozsah: 1946–1965. In: Digitální archiv Zemského archivu v Opavě – Inventární záznamy [online databáze]. Zemský archiv v Opavě, ©2022, poslední aktualizace: 2018-12-17, [cit. 2022-10-09, 10:57 EST]. Dostupné z: <https://digi.archives.cz/da/permalink?xid=F7F7AE6FC64611E8A8B7A08CFDEC58AE>.

³¹ null, fond: Městský národní výbor Uničov, číslo pomůcky: 2040, inventární číslo: 178. Kronika města Uničova IV. Časový rozsah: 1978–1980. In: Digitální archiv Zemského archivu v Opavě – Inventární záznamy [online databáze]. Zemský archiv v Opavě, ©2022, poslední aktualizace: 2018-12-11, [cit. 2022-10-09, 11:06 EST]. Dostupné z: <https://digi.archives.cz/da/permalink?xid=637E93F9C64711E8A8B7A08CFDEC58AE>.

³² null, fond: Městský národní výbor Uničov, číslo pomůcky: 2040, inventární číslo: 176. Kronika města Uničova II. Časový rozsah: 1966–1972. In: Digitální archiv Zemského archivu v Opavě – Inventární záznamy [online databáze]. Zemský archiv v Opavě, ©2022, poslední aktualizace: 2018-12-11, [cit. 2022-10-09, 11:01 EST]. Dostupné z: <https://digi.archives.cz/da/permalink?xid=637E93F7C64711E8A8B7A08CFDEC58AE>.

³³ null, fond: Městský národní výbor Uničov, číslo pomůcky: 2040, inventární číslo: 178. Kronika města Uničova IV. Časový rozsah: 1978–1980. In: Digitální archiv Zemského archivu v Opavě – Inventární záznamy [online databáze]. Zemský archiv v Opavě, ©2022, poslední aktualizace: 2018-12-11, [cit. 2022-10-09, 11:06 EST]. Dostupné z: <https://digi.archives.cz/da/permalink?xid=637E93F9C64711E8A8B7A08CFDEC58AE>.

³⁴ null, fond: Městský národní výbor Uničov, číslo pomůcky: 2040, inventární číslo: 176. Kronika města Uničova II. Časový rozsah: 1966–1972. In: Digitální archiv Zemského archivu v Opavě – Inventární záznamy [online databáze]. Zemský archiv v Opavě, ©2022, poslední aktualizace: 2018-12-11, [cit. 2022-10-09, 11:01 EST]. Dostupné z: <https://digi.archives.cz/da/permalink?xid=637E93F7C64711E8A8B7A08CFDEC58AE>.

³⁵ null, fond: Městský národní výbor Uničov, číslo pomůcky: 2040, inventární číslo: 177. Kronika města Uničova III. Časový rozsah: 1972–1978. In: Digitální archiv Zemského archivu v Opavě – Inventární záznamy [online databáze]. Zemský archiv v Opavě, ©2022, poslední aktualizace: 2018-12-11, [cit. 2022-10-09, 11:03 EST]. Dostupné z: <https://digi.archives.cz/da/permalink?xid=637E93F8C64711E8A8B7A08CFDEC58AE>.

³⁶ null, fond: Městský národní výbor Uničov, číslo pomůcky: 2040, inventární číslo: 176. Kronika města Uničova II. Časový rozsah: 1966–1972. In: Digitální archiv Zemského archivu v Opavě – Inventární záznamy [online databáze]. Zemský archiv v Opavě, ©2022, poslední aktualizace: 2018-12-11, [cit. 2022-10-09, 11:01 EST]. Dostupné z: <https://digi.archives.cz/da/permalink?xid=637E93F7C64711E8A8B7A08CFDEC58AE>.

Jedním z mnoha dalších materiálů, ve kterém na nachází základní charakteristika města Uničov je kniha, jejímž autorem je známý kronikář Mgr. Aleš Langer. Dílo je v německém i českém jazyce. Kromě charakteristiky města zde čtenáři také najdou užitečné informace o minulosti a současnosti města. Tamní kulturu a nejznámější historické památky, z nichž nejstarší pochází již z první poloviny 14. století. Langer také uvádí grafické znázornění města, přidružených obcí a okolí v podobě přehledné mapy. Poslední kapitola je věnována mikroregionu Uničovsko.³⁷

Pro čtenáře, jejichž zálibou je cestování po České republice nadchne kniha 444 historických měst a městeček České republiky, jejímiž autory jsou Petr David a Vladimír Soukup. Již z názvu plyne, že obsah knihy tvoří historická města a městečka v ČR abecedně uspořádaná, doplněná o UNESCO památky, různé městské památkové rezervace, historii měst a o architektonické památky. Poslední kapitolu tvoří autoatlas České republiky v měřítku 1: 200 000. Z uvedených měst je také zmíněno město Uničov, kde čtenář získá přehled o stručných dějinách a nejvýznamnějších památkách tohoto města.³⁸

V obdobném kontextu byla vydána kniha Česká republika: města a obce České republiky, jejímiž autorkami jsou Veronika Ševčíková a Lenka Kovářová. Jedná se o dílo, které tvoří více než 1500 stran a je přehledně rozdělené do čtrnácti krajů tvořících Českou republiku. V každém z těchto krajů jsou uvedena města a samosprávné celky (obce), jejich znak, rozloha, počet obyvatel, hustota zalidnění, tradice, historie, památky, turistika, současnost, včetně obrazového materiálu a čtených map. Město Uničov a jeho stručná historie je k nahlédnutí v kapitole Olomoucký kraj. Obě knihy jsou k zapůjčení ve Vědecké knihovně v Olomouci.³⁹

Metodologie

V práci jsem využívala metody kvalitativně orientovaného výzkumu, ve kterém jsem využívala data z nejrůznějších historických dokumentů a dalších materiálů. Ze základních metod historického výzkumu jsem použila metodu přímou spočívající v bezprostřední studii příslušného pramene⁴⁰ a metodu progresivní. Progresivní metoda umožňuje zachytit minulé události tak, jak po sobě následovaly (např. od r. 1856 až do r. 1944), tedy od starších událostí

³⁷ LANGER, Aleš. *Tak krásný je Uničov*. Uničov: Městský úřad, 2002. ISBN 80-238-5557-3.

³⁸ DAVID, Petr a Vladimír SOUKUP. *444 historických měst a městeček České republiky*. Praha: Kartografie, 2004. ISBN 80-7011-741-9.

³⁹ ŠEVČÍKOVÁ, Veronika a Lenka KOVÁŘOVÁ. *Česká republika: města a obce České republiky: tradice, historie, památky, turistika, současnost*. 2., rozš. vyd. Rožnov pod Radhoštěm: Proxima Bohemia, 2014. ISBN 978-80-905393-2-7.

⁴⁰ ZOUNEK, Jiří a Michal ŠIMÁNEŠ. *Úvod do studia dějin pedagogiky a školství: kapitoly z metodologie historicko-pedagogického výzkumu*. Brno: Masarykova univerzita, 2014. ISBN 978-80-210-6944-2, s. 50.

k novějším.⁴¹ Dále metodu nepřímou, díky které jsem zkoumala, jakým způsobem se události děly. Mezi netradiční metody výzkumu patří makro a mikrohistorický výzkum, kterým jsem zjišťovala údaje, které bývají detailnější, přehlížené či často nevyužité. Např. zachycení událostí z kronik z konkrétních typů škol a jejich zasazení do makrohistorického kontextu. Oproti tradičním přístupům je založen na malých faktech, která dotvářejí dějiny škol a školství.⁴² Jedním z moderních přístupů zkoumání dějin byla využita vizuální historie, jelikož v práci jsou využity také dobové fotografie, např. budov škol. Obrazové materiály jsou přínosem z toho důvodu, že vedou k hlubšímu poznání minulosti.⁴³ Také jsem využila heuristiku spočívající ve shromažďování pramenů vztahujících se k práci, následným vyhodnocováním jejich hodnověrností.⁴⁴

⁴¹ Tamtéž, s. 52.

⁴² Tamtéž, s. 61.

⁴³ Tamtéž, s. 65.

⁴⁴ Tamtéž, s. 73.

Historické mezníky školství v Uničově

Tato kapitola bude věnována historickým proměnám školství jak ve městě Uničov, tak v českých zemích na základě sledování makro a mikrohistorického vývoje od prvních písemných záznamů roku 890 až po rok 1990. Kapitola bude přehledně rozčleněna na jednotlivé historické epochy. První část bude zaměřena na počátky vývoje školství od roku 890 až do 16. století. Druhá část kapitoly se bude věnovat rozmachu školství a jejího zestátnění za vlády osvícenských panovníků. Ve třetí části bude zachycen pohled na vývoj školství v období 19. a počátku 20. století. Čtvrtá nejobsáhlejší část se zaměří na rozmach školství od r. 1914 až po rok 1990. Tato část kapitoly bude rozčleněna na podkapitoly s pohledem na období první Československé republiky, dále na období protektorátu a Československa mezi převraty.

2 Počátky vývoje školství od 890 do 16. století

Před zánikem Velkomoravské říše na počátku 10. století se přemístila politická iniciativa z Moravy na západ Čech, kdy vládl kníže Bořivoj a postupně docházelo k utváření nového státního celku. V 11. století bylo vytvořeno pevné jádro českého státu, které se skládalo z Moravy a Čech a stalo se důležitým politickým hráčem ve střední Evropě. Přemyslovci se zasloužili o uhájení samostatnosti svého státu, včetně získání dědičného královského titulu a kurfiřtské hodnosti (1212). Vraždou Václava III. došlo k rozpadu tohoto státního celku a k nástupu lucemburské dynastie na český trůn. Poté vláda Karla IV. přinesla územní, hospodářský i kulturní rozmach českého státu. Pevné jádro státu přetrvávalo až do 17. a 18. století, které tvořilo země Koruny české (Čechy, Morava, obě Lužice a Slezsko), jejichž svébytnost ke vztahu k říši potvrzovala Zlatá bula Karla IV. V této době patřil stát k silně christianizovaným zemím s vyspělou strukturou organizace církve. Jako bohoslužebný jazyk se prosadila latina. Koncem 14. a první polovinou 15. století byly poměry ovlivněny značnou sociální, ekonomickou, politickou a náboženskou krizí, kterou způsobila husitská revoluce. Stabilizaci poměrů pak přinesl nový panovník Vladislav Jagelonský. Zasloužil se o zklidnění náboženských, politických bojů, potvrdil výsledky husitské revoluce, ale také obnovil jednotu zemí Koruny české, které byly dočasně rozděleny v letech 1471–1490. Dlouhá léta válek pak zhoršila ekonomiku země a postavení českého státu. Co se týče náboženských poměrů, tak od druhé poloviny 15. století zde působili čeští bratři. Výraznější změny nastaly až v 16. století v souvislosti pronikání vlivů evropské reformace.⁴⁵

⁴⁵ ČORNEJOVÁ, Ivana, Tomáš KASPER, Dana KASPEROVÁ, et al. *Velké dějiny zemí Koruny české*. Praha: Paseka, 2020. ISBN 978-80-7432-985-2, s. 17-20.

Počátky škol se dle důkazů datují od doby Velké Moravy. Avšak z legend a archeologických nálezů jejich existence byla již před vznikem křesťanství. Podle některých svědků se za vlády knížete Bořivoje v kostele Panny Marie na Pražském hradě konaly bohoslužby. Patrně zde se kolem roku 890 zrodila škola, která měla nahradit školy Velké Moravy. Na tomto místě se samotný kníže Václav vyučil staroslověnskému písmu, jazyku a bohoslužbě. Proto se i v 10. století setkáme s tím, že slovanská bohoslužba z českých zemí a škol nevymizela.⁴⁶

Z historických dokumentů je zřejmé, že školy v tomto období na našem území vznikaly s cílem šířit křesťanství. K tomuto účelu vznikly tři různé typy škol jako jsou klášterní, katedrální a farní. Konkrétně klášterní školy byly u nás zakládány po roce 973. Cílem bylo připravit mladé muže jako obhájce ideologického a hospodářského postavení církve.⁴⁷ Tyto školy se vyznačovaly prvky praktického vzdělávání. Vzdělávání se mohla účastnit i část laického obyvatelstva. Klášterní škola byla jak internátní, kde pobývali žáci během svého studia v klášteře, tak externí. V případě externího režimu, žáci zde docházeli pouze na výuku.⁴⁸

Pokud se podíváme na počátek školství ve městě Uničov, tak zjistíme, že souvisel s národním rozvrstvením obyvatel. Počet obyvatel tehdy nepřekročil 2500. Obyvatelstvo tvořila vrstva nejbohatších patricijů (kupci, šlechtici), chudší měšťané (řemeslníci, kupci) a nejchudší složka (zloději, žebráci). Podle uničovského děkanátu ze 14. století byl Uničov v této době důležitým duchovním centrem. Kolem roku 1330 byl založen klášter pravděpodobně určený pro řeholnice sv. Kláry. Jiné označení získal v roce 1381 jako minoritský.⁴⁹

Kromě klášterních škol byly zakládány školy katedrální za účelem zvýšení vzdělanosti duchovních.⁵⁰ Základem bylo vzdělání sedmero svobodných umění, které se skládalo z trivía (gramatika, rétorika, dialektika) a quadrivía (aritmetika, geometrie, muzika).⁵¹

Z výše uvedených typů škol byla škola farní nejnižším. Nenacházela se při každé faře. Ve 14. a v 15. století existovalo v Čechách zhruba 2000 far. Farních škol bylo mnohem méně,

⁴⁶ KRÁLÍKOVÁ, Marie, Václav SPĚVÁČEK a Josef NEČESANÝ. *Nástin vývoje všeobecného vzdělání v českých zemích*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1977. Dějiny školy a výchovy, s. 13.

⁴⁷ Tamtéž, s. 13.

⁴⁸ KANTOROVÁ, Jana. *Vybrané kapitoly z obecné pedagogiky II*. Olomouc: Hanex, 2010. Edukace. ISBN 978-80-7409-030-1, s. 67-68.

⁴⁹ BUREŠOVÁ, Jana. *Uničov: historie moravského města*. Uničov: Město Uničov, 2013. ISBN 978-80-260-4400-0, s. 73-76.

⁵⁰ KRÁLÍKOVÁ, Marie, Václav SPĚVÁČEK a Josef NEČESANÝ. *Nástin vývoje všeobecného vzdělání v českých zemích*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1977. Dějiny školy a výchovy, s. 13.

⁵¹ KANTOROVÁ, Jana. *Vybrané kapitoly z obecné pedagogiky II*. Olomouc: Hanex, 2010. Edukace. ISBN 978-80-7409-030-1, s. 67.

obvykle se nacházely ve městech. Podle Františka Palackého i některé farní vesnice měly tyto školy. Jejich existence závisela zejména na postoji místního duchovního, dále na podmínkách obce a kvalitě učitele. Obsahem učiva dětí byl katechismus, čtení, psaní, počítání a trivium.⁵² V Uničově již ve 14. století byla fara.⁵³ Podle jiného pramene se dochovaly první zmínky o městské farní škole, které jsou z druhé poloviny 16. století, kdy se vyučovalo v českém jazyce.⁵⁴ Tato farní škola pravděpodobně existovala v r. 1560. Dle písemností zde působil místní farář, který byl povinen vydržovat také učitele-rektora školy.⁵⁵ Pro ověření informací se písemnosti doposud nedochovaly.

S přibývajícím rozvojem měst ve 13. století během husitského hnutí městské školy postupně začaly nahrazovat a vytlačet původní farní školy. Tyto školy od farních škol přejímaly učitele, budovy, ale i církevní dozor. Svého rozkvětu dosáhly ve 14. století za vlády Karla IV., také s tím souviselo založení univerzity.⁵⁶ Jednalo se o Karlovu univerzitu (1348), která dávala lidem příležitost získat vysoké vzdělání a stát se vzdělaným učitelem.⁵⁷ Městské školy byly rozděleny na nižší dvouleté až tříleté.⁵⁸ Od 15. století byly nazývány jako scholae triviales (školy elementární). Avšak nikdy nedošlo k tomu, aby jednotné církevní školství nahradilo jednotné školství městské, jelikož města nezískala právo zasahovat do zbývajících církevních škol.⁵⁹ Obsahem vzdělávání bylo čtení, psaní, počítání, studium latinské mluvnice a náboženství. Vyšší městské školy byly zpravidla pětileté. Zde se vyučovaly některé úseky z trivium a quadrivium. Školy byly někdy nazývány jako partikulární (částečné).⁶⁰ Jejich označení vzniklo z toho důvodu, že neobsahovaly celý soubor věd jako univerzity.⁶¹ Školy lze považovat

⁵² KRÁLÍKOVÁ, Marie, Václav SPĚVÁČEK a Josef NEČESANÝ. *Nástin vývoje všeobecného vzdělání v českých zemích*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1977. Dějiny školy a výchovy, s. 13-14.

⁵³ BUREŠOVÁ, Jana. *Uničov: historie moravského města*. Uničov: Město Uničov, 2013. ISBN 978-80-260-4400-0, s. 73.

⁵⁴ null, Křížanová J.: Hlavní škola Uničov 1773–1869, Inventář, 2011. In: Digitální archiv Zemského archivu v Opavě – Pomůcky [online databáze]. Zemský archiv v Opavě, ©2022, [cit. 2022-11-20, 12:09 EST]. Dostupné z: <https://digi.archives.cz/da/permalink?xid=cf7ca7d5-81d9-4542-98ca-6cf4fbb7b157>, s. 4.

⁵⁵ Vlk, Svatopluk. Výroční zpráva o činnosti školy za rok 2006/2007. Uničov: Základní škola Uničov, Haškova 211, 2006/2007.

⁵⁶ KANTOROVÁ, Jana. *Vybrané kapitoly z obecné pedagogiky II*. Olomouc: Hanex, 2010. Edukace. ISBN 978-80-7409-030-1, s. 68.

⁵⁷ KRÁLÍKOVÁ, Marie, Václav SPĚVÁČEK a Josef NEČESANÝ. *Nástin vývoje všeobecného vzdělání v českých zemích*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1977. Dějiny školy a výchovy, s. 14.

⁵⁸ KANTOROVÁ, Jana. *Vybrané kapitoly z obecné pedagogiky II*. Olomouc: Hanex, 2010. Edukace. ISBN 978-80-7409-030-1, s. 68.

⁵⁹ ŠTVERÁK, Vladimír. *Stručné dějiny pedagogiky: vysokošk. příručka pro stud. vys. šk. přípr. učitele*. Vyd. 2., dopl. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1988. Učebnice pro vysoké školy, s. 59.

⁶⁰ KANTOROVÁ, Jana. *Vybrané kapitoly z obecné pedagogiky II*. Olomouc: Hanex, 2010. Edukace. ISBN 978-80-7409-030-1, s. 68.

⁶¹ KRÁLÍKOVÁ, Marie, Václav SPĚVÁČEK a Josef NEČESANÝ. *Nástin vývoje všeobecného vzdělání v českých zemích*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1977. Dějiny školy a výchovy, s. 15.

za předchůdce pozdějších základních a středních všeobecných škol. Původním vyučovacím jazykem byla latina, později se v nižších městských školách vyučoval český jazyk.

České městské školy můžeme také najít pod názvem dětinské.⁶² Zde se vyučovala v mateřském jazyce abeceda, čtení knih i psaní dopisů. Zprvu působily jako školy soukromé, poté přešly pod městskou zprávu. Ani tyto školy nebyly určeny pro nižší vrstvu obyvatelstva, vznikaly i další typy škol.⁶³ Jednalo se o soukromé (postranní) elementární školy neboli pokoutní.⁶⁴ Činnost těchto škol byla přizpůsobovaná na poptávce řemesel a obchodu, někdy byly přijímány do zvláštních oddělení i dívky. Tyto školy jsou považovány za předchůdce tzv. národních škol.⁶⁵ Učitelé na školách byli často lidé bez zvláštního vzdělání. Dostávali plat od města, žáků či různé poplatky (např. pennales za ořezání pera). Proto jejich slabé sociální postavení, nedostatek v zabezpečování škol i chudoba žáků způsobovala nízkou úroveň škol. Přestože existovaly městské školy, školy klášterní a katedrální nevymizely úplně. Na některých místech nadále zůstávaly žáci, kteří z nich měli možnost přestoupit na univerzitu.⁶⁶

V období 13. a 14. století můžeme pokládat za hlavního šířitele vzdělání církev. Školy zakládala hlavně proto, aby mohla šířit svou víru. Cílem tedy bylo vychovávat oddané věřící a nerozvíjet lid ve svobodně myslící. Situace se ale změnila s příchodem husitského hnutí, které dalo směr nové linii základního vzdělávání. Vzdělávání se mělo zpřístupnit všem vrstvám společnosti, dokonce i dívkám. Revoluční husitský přístup vzdělávání se projevoval především v demokratizačních tendencích jeho rozšiřování, tak v pojetí vzdělávání a výchovy. V tomto období se ke zprostředkování kulturní hodnoty používala důsledně čeština.⁶⁷ Na husitské hnutí pak navázala Jednota bratrská, která vytvářela školy bratrské. Školy se členily na elementární. Zde se vyučovalo čtení, psaní, náboženství a duchovní zpěv. Dále byly zakládány nižší bratrské školy, vyšší neboli gymnázia a Bratrská gymnázia.

Nicméně období uceleného vzdělávání v 16. století začalo upadat. Vlivem neustálého protireformačního tlaku došlo k likvidaci nekatolického školství. Školy se rozvíjely pouze ve

⁶² KANTOROVÁ, Jana. *Vybrané kapitoly z obecné pedagogiky II*. Olomouc: Hanex, 2010. Edukace. ISBN 978-80-7409-030-1, s. 68.

⁶³ ŠTVERÁK, Vladimír. *Stručné dějiny pedagogiky: vysokošk. příručka pro stud. vys. šk. přípr. učitele*. Vyd. 2., dopl. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1988. Učebnice pro vysoké školy, s. 60.

⁶⁴ KANTOROVÁ, Jana. *Vybrané kapitoly z obecné pedagogiky II*. Olomouc: Hanex, 2010. Edukace. ISBN 978-80-7409-030-1, s. 68.

⁶⁵ KRÁLÍKOVÁ, Marie, Václav SPĚVÁČEK a Josef NEČESANÝ. *Nástin vývoje všeobecného vzdělání v českých zemích*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1977. Dějiny školy a výchovy, s. 16.

⁶⁶ KANTOROVÁ, Jana. *Vybrané kapitoly z obecné pedagogiky II*. Olomouc: Hanex, 2010. Edukace. ISBN 978-80-7409-030-1, s. 68.

⁶⁷ KRÁLÍKOVÁ, Marie, Václav SPĚVÁČEK a Josef NEČESANÝ. *Nástin vývoje všeobecného vzdělání v českých zemích*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1977. Dějiny školy a výchovy, s. 16-17.

městech a po utužení nevolnictví školy na venkově téměř zanikly. K tomu také přispíval nepříznivý stav škol, nepravidelné vyučování a špatné společenské a hmotné postavení učitelů. Učitelé byli málo vzděláni, často toto povolání vykonávali řemeslníci, písaři, zběhlí studenti, vysloužilí vojáci apod. I samotní učitelé byli nuceni si přivydělávat různými činnostmi např. ve funkci zvoníků, varhaníků atd.⁶⁸

⁶⁸ KANTOROVÁ, Jana. *Vybrané kapitoly z obecné pedagogiky II*. Olomouc: Hanex, 2010. Edukace. ISBN 978-80-7409-030-1, s. 68.

2.1 Rozmach a institucionalizace školství za vlády osvícenských panovníků

Za vlády Habsburků v průběhu 18. století se staly české země součástí tzv. centralizované rakouské monarchie. Od druhé poloviny osmnáctého století došlo k zásadním změnám v oblasti hospodářského, společenského a politického života. Do českých zemí se duch osvícenství a vláda rozumu dostal opožděně přes německou kulturu. Atributy osvícenské epochy se u nás staly mimo jiné barokní kultura a vzdělanost. Silný vliv měly také katolické církve nebo osvícenský absolutismus panovníka. Po smrti císaře Karla IV. roku 1740, který byl bez mužských potomků, se stává na základě pragmatické sankce⁶⁹ nástupkyní na dlouhých 40 let jeho dcera Marie Terezie (1740–1780). Vládla jako královna česká i uherská za podpory svého manžela, císaře Františka Štěpána Lotrinského. Po jeho smrti vládla spolu se svým synem, císařem Josefem II., který se prosadil o zásadní reformy společnosti (josefinismus). Válkami o Slezsko, včetně jeho definitivní ztráty vyústilo ke zjištění, že monarchie musí být reformována ze zaostalé absolutistické monarchie v „moderní“ stát. Zmíněné reformy byly prováděny ve třech základních oblastech: v právní, politické a soudní oblasti. Školské reformy, které jsou nejpodstatnější součástí této kapitoly byly jejich částí.⁷⁰ Tereziánská vláda měla trvání s menšími či většími obměnami do druhé poloviny 19. století.⁷¹

V tomto století si církev zachovala značný vliv na školství a obsah vyučování a výchovy se značně nezměnil. Avšak značným pokrokem bylo zavedení povinné školní docházky a vytvoření školského systému, ne tolik ještě propracovaného. Podle přání císařovny Marie Terezie vypracoval zaháňský opat Jan Ignác Felbiger Všeobecný školní řád pro německé normální, hlavní a triviální školy ve všech rakouských dědičných zemích. Školní řád byl císařovnou schválen a úředně vyhlášen 5. 12. 1774. Zároveň se stal základem elementárního školství rakouského a s některými změnami platil téměř 100 let. Dle něj existovaly školy trojího druhu: triviální, hlavní a normální.⁷² Vrchní dozor nad školstvím náležel státu prostřednictvím studijní dvorské komise, která byla ustanovena roku 1774 a od r. 1848 skrze ministerstvo vyučování, které se přejmenovalo na Ministerstvo kultu a vyučování. Ministerstvo mělo na

⁶⁹ Pragmatická sankce zaručovala, že po smrti panovníka nebude monarchie dělena a bude moci říši vládnout i panovnice.

⁷⁰ KASPER, Tomáš a Dana KASPEROVÁ. *Dějiny pedagogiky*. Praha: Grada, 2008, 224 s. Pedagogika. ISBN 978-80-247-2429-4, s. 80-81.

⁷¹ DVOŘÁKOVÁ KANĚČKOVÁ, Eva. *Výchova dívek v Čechách a na Moravě: školství v 19. století genderovou perspektivou*. Praha: Grada, 2020. Pedagogika. ISBN 978-80-271-1292-0, s. 80.

⁷² KRÁLÍKOVÁ, Marie, Václav SPĚVÁČEK a Josef NEČESANÝ. *Nástin vývoje všeobecného vzdělání v českých zemích*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1977. Dějiny školy a výchovy, s. 26.

starosti řízení školství celé monarchie do roku 1855. Vlivem papežského konkordátu bylo zrušeno a znovu obnoveno roku 1868 zákonem o postavení škol k církvi a mělo trvání až do rozpadu monarchie.

Školy triviální byly dle místa buď farní, filiální, trojtřídní a školy hlavní, které se v zemských městech rozšířily o dvouletou čtvrtou třídu, jež sloužila jako příprava pro další průmyslové studium. Existovaly také školy normální v zemském městě jakožto školy vzorné. Na školách triviálních bylo vyučováno nejužší učivo. Vyučovalo se základům čtení, psaní, počítání, náboženství, také nauka o písemnostech a základní naučení o věcech vedle sebe. Na jedno-či dvojtřídních triviálních školách bylo vyučování uspořádáno jako pospolné. Škola byla rozdělena na dvě oddělení. V prvním, dvouletém se nacházeli tzv. slabikanti a abecedáři, ti se vzdělávali zejména v náboženství, slabikování, psaní a pamětním počítáním. Druhé oddělení bylo tvořeno čtenáři a počtáři.⁷³

Co se týče vzdělávání dívek, tak většina z nich byla vzdělávána na školách smíšených. Důvodem byla finanční nákladnost kvůli zřizování speciálních škol. Na školách triviálních byla tedy společná výuka. Zatímco ve městech byla oddělená.⁷⁴ Podle Všeobecného školního řádu (1774) § 11, mají být zakládány zvláštní dívčí školy tam, kde se naskytne vhodná příležitost. Dívky by se zde měly učit kromě všeobecných školních předmětů nejméně jednu hodinu denně ženským ručním pracím (šití, pletení, předení vlny a zpracování lnu). Také se učit předpisům slušného chování, zdvořilosti, osvojování si pravidel čistoty a stydlivosti. Dále platilo, že tam, kde není možné zřídit zvláštní dívčí školy, musí dívky navštěvovat místní školy obecné, ale nesmí být zařazovány mezi hochy, nýbrž sedět zcela odděleně ve zvláštních lavicích.⁷⁵

Se školou dívčí se můžeme setkat i ve městě Uničov. Podle kronikářů existovala v Uničově nejprve dívčí škola, jejichž zápisy se postrádají do r. 1876. Důkazy se dochovaly v kronice Obecné a měšťanské školy chlapecké, která bude později zmíněna, kde kronikář uvádí školu již v 70. letech 18. století. V té době sídlila v tehdy jediné školní budově vedle fary. Kronikář dívčí školy zmiňoval „Knihu cti“ (do dnešní doby nedochována), která obsahovala zápisy z r. 1790. Dle záznamů zde vyučovali tyto učitelé: Johann Roschendorfer, Johann Siegel,

⁷³ DVOŘÁKOVÁ KANĚČKOVÁ, Eva. *Výchova dívek v Čechách a na Moravě: školství v 19. století genderovou perspektivou*. Praha: Grada, 2020. Pedagogika. ISBN 978-80-271-1292-0, s. 80-83.

⁷⁴ Tamtéž, s. 84.

⁷⁵ KASPER, Tomáš a Dana KASPEROVÁ. *Dějiny pedagogiky*. Praha: Grada, 2008, 224 s. Pedagogika. ISBN 978-80-247-2429-4, s. 91.

Eduard Wolf, Franz Schaal a Josef Czerný. Poslední tři učitelé zde působili jako učitelé trojtřídní školy. Od r. 1871 došlo k rozšíření na školu čtyřtřídní.⁷⁶

Od r. 1875 do 1876 jsou v kronice podrobnější záznamy, kdy počet žákyň dosahoval téměř 400. Třídy byly čtyři a pro industriální vyučování⁷⁷ byl uvolněn byt nadučitele v přízemí.⁷⁸ V r. 1878 z důvodu nárůstu počtu dívek byla výuka přemístěna do domu č. p. 14 v ulici Nemocniční. Na žádost zastupitelstva bylo roku 1879 požadováno rozšíření dívčí školy na šestitřídní obecnou školu. Pro školní rok 1879–1880 bylo povoleno otevření páté třídy. Prostory pro výuku byly získány v domě na Kostelním náměstí. Roku 1881 škola získala paušál na učební pomůcky. Ve školním roce 1885–1886 podala škola žádost o povolení „paralelky“ při páté třídě, jelikož na jednoho učitele bylo povoleno 80 žákyň. Roku 1894 dostala škola další místnost pro výuku ručních prací v městském domě na náměstí.⁷⁹

Abychom neopomíjeli chlapce, tak i pro ně byla dle pohlaví zřízena německá chlapecká škola „Knabenvonvolkschule“. Škola vznikla roku 1869 transformací hlavní školy. Od svých počátků byla čtyřtřídní a školní docházka byla povinně prodloužena do 14 let.⁸⁰ Docházka se v této době řídila Hasnerovým zákonem, který byl rozdílný od Tereziánské reformy školství, jež stanovila školní docházku do 12 let. Tento zákon podle § 21 nařizoval povinnost chodit do školy od dokonalého šestého roku do dokonalého roku čtrnáctého.⁸¹ Pro nedostatečnou kapacitu byla otevírána i třída pátá, případně při čtvrté třídě byla povolena „paralelka“ (obě

⁷⁶ null, Křížanová J.: Obecná a měšťanská škola dívčí (německá), Uničov 1856–1944, Inventář, 2012. In: Digitální archiv Zemského archivu v Opavě – Pomůcky [online databáze]. Zemský archiv v Opavě, ©2022, [cit. 2022-12-03, 11:14 EST]. Dostupné z: <https://digi.archives.cz/da/permalink?xid=650bdbc7-c299-4fc7-9729-ad948c36da49>, s. 5.

⁷⁷ Většina dívek byla vzdělávaná ve smíšených školách. Pod vlivem tohoto vzdělávání sílila potřeba odlišit dívčí a chlapecké vzdělávání. Z tohoto důvodu bylo třeba připravit dívkám specifické učivo, aby odpovídalo dobovému normativu ženství a bylo v souladu výchovy ženy jako manželky, matky, hospodyně. Tento konsensus poskytlo tzv. industriální vyučování. Dle něj se dívky zprvu vzdělávaly v praktických dovednostech (ženských ručních pracích) a později se přidalo domácí hospodářství. DVOŘÁKOVÁ KANĚČKOVÁ, Eva. *Výchova dívek v Čechách a na Moravě: školství v 19. století genderovou perspektivou*. Praha: Grada, 2020. Pedagogika. ISBN 978-80-271-1292-0, s. 84.

⁷⁸ null, Křížanová J.: Obecná a měšťanská škola dívčí (německá), Uničov 1856–1944, Inventář, 2012. In: Digitální archiv Zemského archivu v Opavě – Pomůcky [online databáze]. Zemský archiv v Opavě, ©2022, [cit. 2022-12-01, 17:13 EST]. Dostupné z: <https://digi.archives.cz/da/permalink?xid=650bdbc7-c299-4fc7-9729-ad948c36da49>, s. 5.

⁷⁹ Tamtéž, s. 5-6.

⁸⁰ null, Minaříková H.: Obecná a měšťanská škola chlapecká (německá), Uničov 1869–1945, Inventář, 2004. In: Digitální archiv Zemského archivu v Opavě – Pomůcky [online databáze]. Zemský archiv v Opavě, ©2022, [cit. 2022-12-03, 11:19 EST]. Dostupné z: <https://digi.archives.cz/da/permalink?xid=37adb434-676e-40a1-b03c-51ea268db1cf>, s. 7-8.

⁸¹ KASPER, Tomáš a Dana KASPEROVÁ. *Dějiny pedagogiky*. Praha: Grada, 2008, 224 s. Pedagogika. ISBN 978-80-247-2429-4, s. 102.

části byly tvořeny I. a II. oddělením, obvykle dle věku žáků). Později došlo i ke zřízení šesté třídy, tento stav tak zůstal zachován i po pozdějším otevření chlapecké měšťanky.⁸²

Ve městech byla zřízena tzv. Hauptschule (hlavní škola) tvořená třemi třídami s ředitelem, katechetou a s třemi nebo čtyřmi učiteli. Vyučovalo se náboženství, čtení, psaní, počtů, také dějepisu, zeměpisu, přírodopisu, kreslení, geometrii, základům hospodářství a průmyslu.⁸³ Učební rozsah byl ještě rozšířen o biblickou dějepravu, výklad evangelií v rámci náboženství, německou mluvnici nebo čtení a psaní latinských slov jako přípravu pro studium na gymnáziu. Ve zřízených čtvrtých třídách se učivo v prvním roce soustředilo na geometrii, zeměpis rakouského státu a ve druhém roce na stereometrii, mechaniku, fyziku, zeměpis evropských států a světadílů. Tyto čtvrté třídy byly pouze chlapecké, jelikož dívčí hlavní školy byly pouze trojtřídní.⁸⁴

Na základě povolení reformy školství Marií Terezií došlo i v Uničově k založení nové školy zvané Krajská hlavní škola. Původně obyvatelé Uničova žádali v r. 1775, aby byla otevřená nižší latinská škola a humaniora⁸⁵, ve které by vyučovali zdejší otcové minorité.⁸⁶ Škola měla svého ředitele, kterým se stal páter Celsus Weber. Vyučování probíhalo v německém jazyce. Škola se nalézala v přístřeší objektu bývalé farní školy vedle chrámu Nanebevzetí Panny Marie. Od r. 1799 navštěvovali školu mladší chovanci vojenského chlapeckého vzdělávacího institutu umístěnou v minoritském klášteře. V roce 1816 došlo k nařízení tzv. nedělního opakovacího vyučování pro všechny od 12 do 15 let věku.⁸⁷ Tzv. povinné opakovací hodiny vznikly z toho důvodu, že docházka nebyla hlavně na venkově dostačující. Opakovací hodiny byly přístupné od 12 do 18 let a závazné především pro učně, jimž nemělo být dáno, pokud nenavštěvovali tyto hodiny.⁸⁸ Kvůli obavám z velkých výdajů za

⁸² null, Minaříková H.: Obecná a měšťanská škola chlapecká (německá), Uničov 1869–1945, Inventář, 2004. In: Digitální archiv Zemského archivu v Opavě – Pomůcky [online databáze]. Zemský archiv v Opavě, ©2022, [cit. 2022-12-03, 11:19 EST]. Dostupné z: <https://digi.archives.cz/da/permalink?xid=37adb434-676e-40a1-b03c-51ea268db1cf>, s. 8.

⁸³ KRÁLÍKOVÁ, Marie, Václav SPĚVÁČEK a Josef NEČESANÝ. *Nástin vývoje všeobecného vzdělání v českých zemích*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1977. Dějiny školy a výchovy, s. 26.

⁸⁴ DVOŘÁKOVÁ KANĚČKOVÁ, Eva. *Výchova dívek v Čechách a na Moravě: školství v 19. století genderovou perspektivou*. Praha: Grada, 2020. Pedagogika. ISBN 978-80-271-1292-0, s. 82.

⁸⁵ Dvě poslední třídy šestiletého latinského gymnázia, název vznikl podle titulů a spisů řeckého filosofa Aristotela ze Stageiry (382 př. n. l.-322 př. n. l.)

⁸⁶ BUREŠOVÁ, Jana. *Uničov: historie moravského města*. Uničov: Město Uničov, 2013. ISBN 978-80-260-4400-0, s. 73-76.

⁸⁷ null, Křížanová J.: Hlavní škola Uničov 1773–1869, Inventář, 2011. In: Digitální archiv Zemského archivu v Opavě – Pomůcky [online databáze]. Zemský archiv v Opavě, ©2022, [cit. 2022-11-30, 09:05 EST]. Dostupné z: <https://digi.archives.cz/da/permalink?xid=cf7ca7d5-81d9-4542-98ca-6cf4fbb7b157>, s. 5.

⁸⁸ DVOŘÁKOVÁ KANĚČKOVÁ, Eva. *Výchova dívek v Čechách a na Moravě: školství v 19. století genderovou perspektivou*. Praha: Grada, 2020. Pedagogika. ISBN 978-80-271-1292-0, s. 83.

náklady na zvětšení školy, došlo teprve 19. dubna 1841 k přestěhování školy do větších prostor klášterní budovy. Na základě výnosu dvorské studijní komise z 31. 1. 1844 č. 694 bylo povoleno zřídit čtvrtou třídu ve dvou ročnících. Zároveň došlo k přejmenování školy na školu normální, tedy škola vyššího stupně.⁸⁹

Normální školy (Normalschule) se nacházely v hlavním městě („provincie“) s rozšířenou osnovou škol hlavních, která ve čtyřech třídách připravovala žáky pro gymnázia, učitelství nebo občanská povolání.⁹⁰ Školy se jmenovaly podle latinského slova *norma*, dávala se za vzor všem školám, které v zemi působily. Vzdělání mělo být poskytováno nejen mládeži, ale i pro učitele byly pořádány metodní vzdělávací kurzy.⁹¹ Školy normální byly pouze německé a školní povinnost dle Felbigerova řádu byla šestiletá. Povinnost dětí navštěvovat školu bylo od 6 do 12 let. V letním období byly poskytovány úlevy dětem ve věku od 9 do 12 let. Nedbalá školní docházka měla být přísně trestána, také chodit s učiteli denně do kostela a používat jen učebnice předepsané státem.⁹²

Na normální škole v Uničově působil ředitel školy Karel Gabriel. V roce 1844 byl otevřen první ročník a v dalším roce druhý ročník čtvrté třídy. Rozhodnutím císaře Ferdinanda z 19. 4. 1844 došlo k přenechání klášterního kostela měšťanstvu, aby došlo k jeho rekonstrukci a mohl fungovat pro školní bohoslužby. Škola byla podporována jejími přáteli a různými dobrodinci. Děni školy bylo narušeno v r. 1848 zrušením kurzu pro učitele a následně dle paragrafu 5 organizačního projektu pro reálné školy všechny třídy byly přeměny v reálné školy se dvěma odděleními (nižší a vyšší reálná škola, každá se třemi třídami).

Na silné tlaky měšťanů se škola v r. 1850 transformovala na nižší komunální, nesamostatnou reálnou školu. V dubnu roku 1855 byla vydána zřizovací a dodateční listina nesamostatné trojtřídní nižší reálky, která doposud existovala pouze provizorně. Dle této smlouvy platila obec technického učitele, ředitele a katechu⁹³. Další učitelé dostávali plat z privátní pokladny. Při škole byla roku 1855 zřízena živnostenská škola, která zde působila do r. 1868. Hlavní škola existovala až do r. 1869. V 60. letech 19. století probíhala na škole jen

⁸⁹ null, Křížanová J.: Hlavní škola Uničov 1773–1869, Inventář, 2011. In: Digitální archiv Zemského archivu v Opavě – Pomůcky [online databáze]. Zemský archiv v Opavě, ©2022, [cit. 2022-11-30, 09:05 EST]. Dostupné z: <https://digi.archives.cz/da/permalink?xid=cf7ca7d5-81d9-4542-98ca-6cf4fbb7b157>, s. 5.

⁹⁰ KRÁLÍKOVÁ, Marie, Václav SPĚVÁČEK a Josef NEČESANÝ. *Nástin vývoje všeobecného vzdělání v českých zemích*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1977. Dějiny školy a výchovy, s. 27.

⁹¹ KASPER, Tomáš a Dana KASPEROVÁ. *Dějiny pedagogiky*. Praha: Grada, 2008, 224 s. Pedagogika. ISBN 978-80-247-2429-4, s. 85, 86, 91.

⁹² KRÁLÍKOVÁ, Marie, Václav SPĚVÁČEK a Josef NEČESANÝ. *Nástin vývoje všeobecného vzdělání v českých zemích*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1977. Dějiny školy a výchovy, s. 27.

⁹³ Učitel náboženství.

částečně výuka češtiny, pouze nepovinně, jako druhá zemská řeč. S příchodem dekretu místodržitelství z 1. 6. 1865 č. 10669 byla čeština povinná.

V r. 1866 bylo vyučování přerušeno vlivem válečných událostí, stálo mnoho úsilí, aby bylo zabráněno udělat ze školních lokalit vojenský špitál. Uplatněním paragrafu 31 nového říšského zákona o reálné škole z 30. 4. 1869 se měly „nižší reálky“ do r. 1871–1872 změnit buď v měšťanskou školu nebo v samostatnou čtyřtřídní nižší reálnou školu. Město Uničov se rozhodlo pro reálku. Na základě uničovské petice došlo r. 1869 k usnesení o subvencování čtyřtřídní nižší reálné školy v Uničově.

Počátkem školního roku 1871–1872 došlo k oddělení nižší reálné školy v Uničově od dřívější hlavní školy a na přání městské správy změněna na Zemské reálné gymnázium. Od tohoto období přestala hlavní škola existovat a nahradily ji v r. 1869 školy německá obecná chlapecká a dívčí (později německá měšťanská chlapecká a dívčí, které zde působily do r. 1945).⁹⁴

⁹⁴ null, Křížanová J.: Hlavní škola Uničov 1773–1869, Inventář, 2011. In: Digitální archiv Zemského archivu v Opavě – Pomůcky [online databáze]. Zemský archiv v Opavě, ©2022, [cit. 2022-11-30, 09:05 EST]. Dostupné z: <https://digi.archives.cz/da/permalink?xid=cf7ca7d5-81d9-4542-98ca-6cf4fbb7b157>, s. 5-7.

2.2 Období 19. a počátku 20. století

Dlouhé období devatenáctého století tvořily zejména procesy v oblasti ekonomické, politické a sociální. Došlo k proměnám dříve převážně stavovské, venkovské společnosti v moderní, městskou, průmyslovou a občanskou společnost. Století bylo známé zásadními reformami. Avšak důsledky reformních kroků nebyly jen pozitivní. Z hlediska českých zemí k nejproblematictějšímu patřily správní změny, kvůli kterým byla oslabena vazba mezi jednotlivými zeměmi Koruny české, a navíc byly degradovány na řadové provincie habsburské monarchie.⁹⁵ Avšak na druhé straně bylo přínosem přijetí zákona roku 1848, který zrušil robotu a poddanství. Téhož roku vypukly ve Vídni nepokoje, v březnu nastala revoluce v Uhrách, kdy uherský lid žádal zejména o občanská práva a větší samostatnost pro uherské království. V tomto roce také vystřídal habsburského panovníka Ferdinanda I. jeho synovec Franz Josef I., který chtěl obnovit v zemi pořádek. Roku 1849 byla tedy vydána nová ústava, která stále nedovolovala plný návrat k absolutismu, který byl jedním z důvodů revoluce v habsburské monarchii, jelikož bylo usilováno o jeho odstranění. V srpnu roku 1849 pod náporem rakouských a ruských vojsk byly Uhry nakonec pod vládou Rakouska. Také revoluce v habsburské monarchii byla potlačena. Politický život v zemi ovlivnilo vydání silvestrovských patentů, které zrušily ústavu a uznaly rovnost občanů před zákonem. Roku 1867 došlo k rakousko-uherskému vyrovnání, tedy dosud centralizovaná monarchie byla rozdělena na dvě části. Vznikl nový stát Rakousko-Uhersko a byla přijata prosincová ústava, která zaručovala základní občanská práva. Pozůstatkem absolutismu bylo zachované postavení císaře. V devadesátých letech se výrazně rozšířilo volební právo. V českých zemích se politická scéna rozrůžňovala. Objevovала se snaha o obnovení českého státu v rámci federativně uspořádaného Rakouska. Poměry zde byly komplikovány stále obtížnějším soužitím českých obyvatel s německými. Důležitým počinem bylo založení Dvojspolku, který vznikl roku 1879 spojením Německa a R-U, v níž si slíbili neutralitu v případě války s jiným státem a pomoc při útoku ze strany Ruska. Roku 1882 se přidala Itálie, čímž vznikl Trojspolek.⁹⁶

Ve školství došlo ke značnému rozmachu u elementárních škol v roce 1869, který souvisel se systematizací a reformou. Změny byly umožněné politickými a společenskými proměnami v habsburské říši, které začaly počátkem šedesátých let. V důsledku zrušení poddanství roku 1864 a vrchnostenského práva, byl vydán Zemský zákon z 13. září, jímž byl

⁹⁵ ČORNEJOVÁ, Ivana, Tomáš KASPER, Dana KASPEROVÁ, et al. *Velké dějiny zemí Koruny české*. Praha: Paseka, 2020. ISBN 978-80-7432-985-2, s. 138.

⁹⁶ ČORNEJ, Petr. *Dějepis pro střední odborné školy: české a světové dějiny*. 2. vyd. Praha: SPN – pedagogické nakladatelství, 2008. ISBN 978-80-7235-382-8, s. 147-165.

školní patronát převeden na obce. Tímto nastala nová éra rozvoje národních škol pod samosprávou. Znamená to, že vydržování škol stejně jako dosazování učitelů bylo na základě rozhodnutí obcí. Dále rokem 1866 bylo uzákoněno rovné právo obou zemských jazyků jak na školách obecných, tak školách středních. O rok později vyšel říšský zákon o obecných právech občanů státních, ve kterém bylo umožněno svobodné vědecké učení—právo každého občana na zřizování vyučovacích a výchovných ústavů a právo na nich vyučovat. Důležitým právem bylo také zaručení na svobodnou volbu povolání a k němu potřebného vzdělání či právo na výchovu a vzdělávání v národním jazyce. Následujícím rokem došlo k úpravě postavení školy k církvi. Vrchní správa nad vyučováním i vychováváním a vrchní dozor přešel na stát—c. k. ministerstvo kultu a vyučování. K tomuto účelu měla být v každé zemi zřízena zemská školní rada, dále okresní školní rada a nejnižší místní školní rada. Tyto rady vykonávaly nejen dozor, ale i správu škol po stránce metodické i praktické.⁹⁷

Zásadní reformou elementárního školství bylo přijetí říšskou radou v květnu roku 1869 tzv. říšský školní zákon, jenž byl vypracován ministrem Hasnerem (Hasnerův zákon). Tento zákon zaváděl osmiletou školní povinnost. Zároveň rozšířil obsah vzdělávání (nově vyučovací předměty), vymezil nová pravidla ekonomického a sociálního zabezpečení učitelů. Školský systém fungující dle Hasnerova zákona přetrval i po roce 1918 až do meziválečného období. Zejména umožnil zřízení obecné osmileté školy a osmileté školy měšťanské.⁹⁸ Zákon stanovil pouze obecné rámce. Následujícího roku vydalo ministerstvo kultu a vyučování Řád školní a vyučovací, který specifikoval tento zákon. K úpravám učebních osnov došlo až v r. 1874, kdy byl z nařízení ministerstva stanoven pouze obecný rámeček. Dílčí úpravy byly přenechány zemským školským radám.

Hasnerovým zákonem došlo také k pozitivnímu sjednocení vzdělávacího učebního obsahu a struktury. Vznikly především dva typy škol. Jednalo se o školu obecnou a měšťanskou. Úkolem školy obecné bylo, aby dívky mravně-nábožensky vychovávala, rozvíjela jejich duševní činnost, opatrovala je vědomostmi a znalostmi, které jsou potřebné pro jejich další život a utvořila základ zdatných lidí a členů obce povšechné. Škola měšťanská měla sloužit těm, kteří nenavštěvovali školu střední, poskytla vzdělání většího, než jaké dává obecná škola národní. V odlišnostech mezi obecnými a měšťanskými školami se setkáváme na základě tříd,

⁹⁷ DVOŘÁKOVÁ KANĚČKOVÁ, Eva. *Výchova dívek v Čechách a na Moravě: školství v 19. století genderovou perspektivou*. Praha: Grada, 2020. Pedagogika. ISBN 978-80-271-1292-0, s. 86.

⁹⁸ KASPER, Tomáš a Dana KASPEROVÁ. *Dějiny pedagogiky*. Praha: Grada, 2008, 224 s. Pedagogika. ISBN 978-80-247-2429-4, s. 97.

kterými každá disponovala (od jednotřídních až po osmitřídní školy).⁹⁹ Ve stručnosti to znamená, že povinnou školní docházku mohli žáci realizovat v osmileté škole obecné nebo v osmileté škole měšťanské či v pětileté obecné a na ni navazující tříleté měšťanské škole. Tedy škola obecná a měšťanská neumožňovala další studium, nýbrž z nich odcházeli rovnou do praxe. Ani pro nižší vzdělávací obsah nebylo možné, aby absolventi měšťanky přestoupili do vyšších ročníků střední školy.¹⁰⁰

I ve městě Uničov došlo roku 1897 ke schválení zřízení měšťanské školy pro dívky s německým vyučovacím jazykem. U příležitosti 50. výročí vlády císaře bylo rozhodnuto, že škola ponese název „Kaiser Franz Josef I. Jubiläums-Mädchen-Volks und Bürgerchule“. Slavnostní otevření a vysvěcení dívčí měšťanské školy spojené se stávající obecnou školou se konalo 18. 9. 1899. Jejím ředitelem se stal Hugo Petzny. Do měšťanské školy přecházely nadanější žačky po pátém ročníku po absolvování vědomostních zkoušek. Ve školním roce 1904–1905 bylo uskutečněno při měšťance zahájení výuky v jednoročním učebním kurzu.¹⁰¹ Učební kurz se vyučoval ve čtvrté třídě jako „učební kurz Jubilejní měšťanské dívčí školy císaře Franze Josefa“.¹⁰² Vyučovalo se zde přírodopisu, fyzice, počtům, těsnopisu, psaní na stroji a zdravovědě. Ve všech třídách měšťanky probíhala nepovinná výuka francouzštiny.

V roce 1912 byla povolena německá chlapecká měšťanská škola, která úzce spolupracovala s dívčí měšťankou. Někteří učitelé vyučovali na obou školách. Ještě během druhé světové války byla škola přejmenována na školu hlavní (Hauptschule) a vyučovalo se pomocí říšských osnov v pěti, nejvýše šesti třídách.¹⁰³ Fotografie budovy obecné měšťanské školy chlapecké je k dispozici v příloze č. 7.

Již zmíněná německá měšťanská chlapecká škola vznikla ve školním roce 1912/13. Obdobně jako z dívčí měšťanky sem přecházeli nadanější žáci po pátém ročníku školní

⁹⁹ DVOŘÁKOVÁ KANĚČKOVÁ, Eva. *Výchova dívek v Čechách a na Moravě: školství v 19. století genderovou perspektivou*. Praha: Grada, 2020. Pedagogika. ISBN 978-80-271-1292-0, s. 87.

¹⁰⁰ SOMR, Miroslav. *Dějiny školství a pedagogiky*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1987. Učebnice pro vysoké školy, s. 166-167.

¹⁰¹ null, Křížanová J.: Obecná a měšťanská škola dívčí (německá), Uničov 1856–1944, Inventář, 2012. In: Digitální archiv Zemského archivu v Opavě – Pomůcky [online databáze]. Zemský archiv v Opavě, ©2022, [cit. 2022-12-01, 17:13 EST]. Dostupné z: <https://digi.archives.cz/da/permalink?xid=650bdb7-c299-4fc7-9729-ad948c36da49>, s. 6-8.

¹⁰² BUREŠOVÁ, Jana. *Uničov: historie moravského města*. Uničov: Město Uničov, 2013. ISBN 978-80-260-4400-0, s. 297.

¹⁰³ null, Křížanová J.: Obecná a měšťanská škola dívčí (německá), Uničov 1856–1944, Inventář, 2012. In: Digitální archiv Zemského archivu v Opavě – Pomůcky [online databáze]. Zemský archiv v Opavě, ©2022, [cit. 2022-12-01, 17:13 EST]. Dostupné z: <https://digi.archives.cz/da/permalink?xid=650bdb7-c299-4fc7-9729-ad948c36da49>, s. 6-8.

docházky a také po absolvování vědomostních zkoušek. Od počátku třicátých let 20. století byly dle potřeby otevírány paralelní třídy všech ročníků. Později v době německé okupace byla měšťanka reformována na tzv. vyšší školu (Oberschule). Po skončení světové války roku 1945 byly obě školy zrušeny.¹⁰⁴

Pokud dále nahlédneme do dějin českého školství, tak roku 1883 byla vydána novela Hasnerova zákona. Novela omezovala učivo zejména přírodovědných předmětů. Avšak stanovovala výhodu pro nemajetné rodiče, kteří si směli zažádat o tzv. úlevy. V praxi to vypadalo tak, že děti místo osmileté docházky navštěvovaly školu po dobu šesti let (ke zrušení novely došlo v roce 1922 malým školským zákonem). Jedním z podstatných jevů, které zaznamenalo české školství bylo období v 2. polovině 19. století. Porážkou revoluce roku 1848 dochází k rozchodu české a německé národnosti v českých zemích. Na ochranu českého školství byly zakládány různé „ochranné spolky“. Ze situace lze usoudit, že upřednostňované postavení mělo německé školství, které zakládalo převážně větší množství německých škol. Tento stav se nepodařil změnit ani do vypuknutí první světové války, včetně zrovnoprávnění obou národností v oblasti školství.¹⁰⁵

¹⁰⁴ null, Minaříková H.: Obecná a měšťanská škola chlapecká (německá), Uničov 1869–1945, Inventář, 2004. In: Digitální archiv Zemského archivu v Opavě – Pomůcky [online databáze]. Zemský archiv v Opavě, ©2022, [cit. 2022-12-03, 11:19 EST]. Dostupné z: <https://digi.archives.cz/da/permalink?xid=37adb434-676e-40a1-b03c-51ea268db1cf>, s. 8.

¹⁰⁵ KASPER, Tomáš a Dana KASPEROVÁ. *Dějiny pedagogiky*. Praha: Grada, 2008, 224 s. Pedagogika. ISBN 978-80-247-2429-4, s. 98-99.

2.3 Ustálení a další rozmach školství 1914–1990

2.3.1 Období první Československé republiky

Dějiny první světové války ve světě začínají atentátem spáchaným dne 28. 6. 1914. Tímto dnem zahynul v Sarajevu následník rakouského trůnu František Ferdinand d'Este. O měsíc později 28. 7. 1914 Rakousko-Uhersko vyhlásilo válku Srbsku. Dne 1. srpna vyhlásilo Německo válku Rusku a později Francii. Na podzim roku 1918 se R-U rozpadlo a 11. 11. 1918 podepsalo Německo dohodu, čímž přiznalo porážku. V českých zemích byl důležitým dnem vznik samostatného Československého státu 28. 10. 1918. Významnými událostmi bylo také zvolení prezidenta, kterým se stal T. G. Masaryk, přijetí ústavy v únoru roku 1920 a vznik obranného spojení mezi ČSR, Rumunskem a Jugoslávií známé jako Malá dohoda.

Třicátá léta byla poznamenána hospodářskou krizí. V Německu postupně nastupovala Hitlerova diktatura, když jeho nacionálně socialistická strana dělnická byla roku 1932 zvolena ve volbách a Hitler se stal kancléřem roku 1933. Tím započalo období nazývané třetí říše. Hitler likvidoval všechny prvky demokracie a nepohodlných politiků či politických stran. Nastala čistka tzv. „noc dlouhých nožů“ roku 1934, kdy jednotky SS povraždili tisíc příslušníků SA.¹⁰⁶ Od roku 1933 začalo Německo ohrožovat mír v Evropě. Lidé se dle nich dělili na základě ras a požadovali větší životní prostor. Odpůrci byli mučeni a vražděni v koncentračních táborech, lidská práva byla hanobena, židé byli vyloučeni z veřejného působení. Norimberskými zákony z roku 1935 byly zapovězeny sňatky mezi Židy a Nežidy. Křišťálovou nocí z 9. na 10. listopadu 1938 byly podpalovány synagogy, znesvěcovány hřbitovy a týráni Židé.¹⁰⁷ Po připojení Rakouska k Německu požadoval Hitler, aby se ČSR vzdalo území, na němž žila převážná část německého obyvatelstva. Na Mnichovské konferenci byla podepsána dohoda, ve které ČSR muselo vydat pohraniční oblasti označované jako Sudety. Německu však Sudety nestačily a 15. 3. 1938 obsadilo německé vojsko zbytek českých zemí.¹⁰⁸

V období první světové války byl stav našeho školství zhoršen. Znamenal odchod učitelů na vojnu, dokonce i některé školy byly obsazeny vojskem nebo přeměněny v lazarety. Proto

¹⁰⁶ ČORNEJ, Petr. *Dějepis pro střední odborné školy: české a světové dějiny*. 2. vyd. Praha: SPN – pedagogické nakladatelství, 2008. ISBN 978-80-7235-382-8, s. 172-184.

¹⁰⁷ DELOUCHE, Frédéric, Jacques ALDEBERT, Johan BENDER, et al. *Dějiny Evropy*. Vyd. 2., dopl. a rozš. Přeložil Jan BURIAN, přeložil Růžena DOSTÁLOVÁ, přeložil Vlasta DUFKOVÁ, přeložil Alena HARTMANOVÁ, přeložil Marie HAVLÍKOVÁ, přeložil Jiří NAŠINEC, přeložil Jiří ŠPAČEK, přeložil Pavel VEREŠ, přeložil Kateřina VINŠOVÁ. Praha: Argo, 2001, 416 s. Evropské učebnice. ISBN 80-7203-317-4, s. 338.

¹⁰⁸ ČORNEJ, Petr. *Dějepis pro střední odborné školy: české a světové dějiny*. 2. vyd. Praha: SPN – pedagogické nakladatelství, 2008. ISBN 978-80-7235-382-8, s. 189.

bylo zavedeno střídavé vyučování a omezení učiva v rozsahu i obsahu. Školy trpěly nedostatkem učebních materiálů. Třídy nebyly dostatečně vytápěny, objevily se i další problémy jako podvýživa a nemoci dětí, což se odráželo v jejich špatném zdravotním stavu. Tento stav přetrvával několik let po válce.

Z pohledu na vývoj vzdělávacího obsahu je zřejmé, že se za uplynulá desetiletí od vydání školského zákona z r. 1869 příliš nezměnil. Určitý rozdíl byl například v nástupů některých předmětů. V roce 1874 nastupoval zeměpis-dějepis, přírodopis a přírodopyt ve 3. ročníku. Na rozdíl v r. 1915 se objevil až v 6. ročníku. Také celková dotace vyučovacích předmětů byla shodná.

Měšťanské školy v tomto období měly např. počty jako samostatný předmět v kombinaci s jednoduchým účetnictvím na čtyři hodiny týdně. Názvy předmětů (vyučovací jazyk spolu s jednacím písemností, počty spolu s jednoduchým účetnictvím) říkají, že obsah vzdělávání byl zaměřen třeba i pro budoucího obchodníka nebo drobného podnikatele. Nepovinným předmětem byla ve třech hodinách týdně němčina. Problémem v této době byly odlišné učební plány středních škol, gymnázií, reálných gymnázií a reálek, které se lišily od učebních plánů škol měšťanských a obecných. Z toho důvodu se v pozdějším období objevovaly hlasy po spravedlivějším řešení školského systému.¹⁰⁹

Po vzniku samostatného Československa roku 1918 nedošlo ve školském systému k výrazným změnám. Vyšlo pouze několik vyhlášek a novel, které částečně modifikovaly podobu školství. Školská soustava se i nadále v ČSR řídila Hasnerovými zákony, přestože na ni zaznívala kritika. Bylo poukazováno na to, že zákony neodpovídaly republikánským poměrům a požadavkům na výchovu a vzdělání svobodného občana. Kritizovány byly i těžkosti při přestupu z měšťanských (později občanských) škol na vyšší, střední školy a mnoho dalších kritik. V tomto období často docházelo ke školským bojům Čechů a Němců. Došlo tedy k úpravám vydáním v dubnu roku 1919 menšinového školského zákona, který měl zaručit každé národnosti v ČSR vzdělávat děti v národním jazyce.¹¹⁰

Touha po vzdělávání v českém jazyce se objevila i v Uničově, kdy po obsazení města československou armádou zahájila česká menšina jednání o založení české školy. Ovšem tu byl odpor na straně městského vedení, které záměr zamítalo jako průlom do německého rámce

¹⁰⁹ KRÁLÍKOVÁ, Marie, Václav SPĚVÁČEK a Josef NEČESANÝ. *Nástin vývoje všeobecného vzdělání v českých zemích*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1977. Dějiny školy a výchovy, s. 43-44.

¹¹⁰ KASPER, Tomáš a Dana KASPEROVÁ. *Dějiny pedagogiky*. Praha: Grada, 2008, 224 s. Pedagogika. ISBN 978-80-247-2429-4, s. 198.

místních vzdělávacích institucí. Avšak i přes tento odpor byla schválena zemskými úřady česká obecná škola v Uničově jako jednotřídní pro nejmenší děti. K jejímu otevření došlo 19. 2. 1919. Škola byla soukromá, ale dle zákona se z ní roku 1920 stala česká státní obecná škola s rozšířením na školu trojtřídní.¹¹¹ Škola byla umístěna v tovární budově dřevařské firmy a česká měšťanská v minoritském klášteře. Jejím prvním učitelem a správcem se stal Jan Čep. Problémem školy bylo, že nad třídami pracovaly stroje, takže prostředí bylo hlučné a nebezpečné.¹¹² České spolky tedy žádaly o postavení nové školní budovy.¹¹³ Na základě výnosu Ministerstva školství a národní osvěty dne 6. 8. 1923 byla škola spojena se správou státní školy měšťanské sídlící v budově kláštera (zřízené roku 1922). Roku 1924 došlo pro tuto školu k vybudování přístavby při české státní obecné škole. Ředitelem obou českých škol se stal Alois Novotný. Fotografie české státní obecné a měšťanské školy jsou k nahlédnutí v přílohách č. 8 a 9.

Na českých školách se konaly kromě vyučování i jiné aktivity jako jsou výstavy žákovských prací, divadelní představení a mnohé kulturní akce. Děti, které školu v Uničově navštěvovaly většinou pocházely z chudých rodin.¹¹⁴ Školy si tedy těmito akcemi pomáhaly, také se našli různí dobrodinci, kteří školu podpořili finančně či materiálně. Součástí výuky byly i vycházky do okolní přírody, návštěvy firem v bližším i vzdálenějším okolí, např. pivovar, truhlárna aj.¹¹⁵ Výnosem Ministerstva školství a národní osvěty 20. 9. 1922, č. 97726/22 bylo povoleno vyučování německého jazyka jako nepovinný předmět. Dalším výnosem 100609/22 se smělo vyučovat chlapeckým ručním pracím, kde pracovali se dřevem a dívky se věnovaly ženským ručním pracím. Dle kroniky vyučování probíhalo v pondělí odpoledne od dvou do šesti hodin a v neděli dopoledne od osmi do dvanácti hodin. Fungovalo zde nedílné vyučování. Od roku 1925 byl zaveden kurs kreslení stříhů, šití dětských a dámských šatů, vyučování trvalo šest hodin týdně, nově se otevřel i kurs vaření. Později roku 1926 se přidalo vyučování náboženství vyučované církví na dvě hodiny týdně s jednou vyučovací hodinou. V roce 1928

¹¹¹ BUREŠOVÁ, Jana. *Uničov: historie moravského města*. Uničov: Město Uničov, 2013. ISBN 978-80-260-4400-0, s. 372.

¹¹² Státní okresní archiv Olomouc, Křížanová J.: *Národní škola Uničov 1919–1953 (1959), Inventář, 2009*. In: Digitální archiv Zemského archivu v Opavě – Pomůcky [online databáze]. Zemský archiv v Opavě, ©2022, [cit. 2022-12-07, 11:02 EST]. Dostupné z: <https://digi.archives.cz/da/permalink?xid=87046c9b-404f-491b-80d5-ad3adf592e92>, s. 5.

¹¹³ BUREŠOVÁ, Jana. *Uničov: historie moravského města*. Uničov: Město Uničov, 2013. ISBN 978-80-260-4400-0, s. 372.

¹¹⁴ Tamtéž, s. 373.

¹¹⁵ Státní okresní archiv Olomouc, Křížanová J.: *Národní škola Uničov 1919–1953 (1959), Inventář, 2009*. In: Digitální archiv Zemského archivu v Opavě – Pomůcky [online databáze]. Zemský archiv v Opavě, ©2022, [cit. 2022-12-07, 11:02 EST]. Dostupné z: <https://digi.archives.cz/da/permalink?xid=87046c9b-404f-491b-80d5-ad3adf592e92>, s. 7.

se přidalo učení římskokatolického náboženství a kurs zavařování ovoce. Škola pod svým označením fungovala až do r. 1948, poté byla přejmenována.¹¹⁶

Z tohoto období jedním z významnějších zákonů, jenž také ovlivnil prvorepublikové školství byl tzv. malý školský zákon vydaný roku 1922. Nově zavedl používání označení občanské školy pro školy měšťanské. Zákon nezměnil podobu školské soustavy. Přehled organizace prvorepublikového školství je umístěn v příloze č. 10. Další novinkou bylo zavedení povinného předmětu občanská nauka a výchova. Stanovoval přehled povinných předmětů jako: náboženství, čtení, psaní, jazyk vyučovací, matematika, přírodopis, přírodopis, zeměpis a dějepis, kreslení, zpěv, ruční práce a tělesná výchova. Svobodně zvolená pak mohla být nauka o domácím hospodářství. Náboženství bylo obvykle vyučováno dvě hodiny týdně. Zproštění výuky bylo možné na žádost rodiče či zástupce dětí. Žáci bez vyznání nebo vyznání státem neuznaného byly z výuky zcela vyřazeni.¹¹⁷ Učební plány dle tohoto zákona byly po porovnání spíše poklesem oproti učebním plánům z r. 1915. V učebním obsahu nastával úbytek hodin mateřského jazyka, reálií, počtu s měřictvím a kreslení. Tímto se nadále zachovala nerovnost v možnostech dětí pokračovat v dalším vzdělávání.¹¹⁸

¹¹⁶ Kronika české (národní) školy Uničov, Česká měšťanská škola 1922–1932, Š5–230, Státní okresní archiv Olomouc.

¹¹⁷ KASPER, Tomáš a Dana KASPEROVÁ. *Dějiny pedagogiky*. Praha: Grada, 2008, 224 s. Pedagogika. ISBN 978-80-247-2429-4, s. 198-199.

¹¹⁸ KRÁLÍKOVÁ, Marie, Václav SPĚVÁČEK a Josef NEČESANÝ. *Nástin vývoje všeobecného vzdělání v českých zemích*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1977. Dějiny školy a výchovy, s. 49.

2.3.2 Období protektorátu

Zásadní historickou událostí pro české školství bylo po obsazení zbytku Československa německými nacisty 15. 3. 1939 vytvoření tzv. protektorátu Čechy a Morava dne 16. 3. 1939. Protektorát měl být zaměřen na přípravu a vedení expanzivní války proti evropským národům. Plány s českým obyvatelstvem byly jednoznačné. Cílem bylo zničení české národní substance. Část Čechů, která byla „rasově vhodná“ směla být rozptýlena mezi německé obyvatelstvo. Zatímco obyvatelstvo „nevhodné“ (intelligence, komunisté a jiné opoziční síly) mělo být deportováno, popřípadě vyhlazeno („sonderbehandelt“).¹¹⁹ Podle uničovského kronikáře z Čechů zůstali v Uničově jen ti, kteří vlastnili ve městě nějakou majetkovou podstatu nebo byli hospodářsky přímo závislí na Němcích. Češtinu používali pouze doma, když se cítili „bezpečně“.¹²⁰

Ani školy nebyly ušetřeny působením silného nacistického tlaku. Vedle působení idejí nacisté uplatňovali i formy bezprostředního nátlaku a přímé likvidace škol. Probíhalo obsazování českých obecných a měšťanských škol. Ze škol muselo zmizet vše co připomínalo národní svébytnost a pokrokovost. Ministerstvo školství vydalo výnos dne 6. 4. 1939, kterým příkazuje akceptovat novou politickou situaci, zachovávat loajálnost k Velkoněmecké říši a projevovat úctu k Vůdci.

Záznamy z tohoto roku chybí v kronice měšťanské školy (později ZŠ Pionýrů), jelikož období okupace znamenalo konec českého školství v Uničově.¹²¹ Došlo zde k uzavření škol na podzim roku 1938. Avšak podle uničovského kronikáře z posledních záznamů bylo zjištěno, že, škola byla roku 1938 přestěhována do Pňovic a její zařízení zůstalo v Uničově. Nakonec bylo rozdáno německým školám. Odešel také učitelský sbor, včetně českých živnostníků a českého obyvatelstva. Kdo tak neučinil, byl vypovězen a majetek byl nucen nechat v Uničově. K obnovení školy došlo až v roce 1945.¹²²

¹¹⁹ ŠTVERÁK, Vladimír. *Stručné dějiny pedagogiky: vysokošk. příručka pro stud. vys. šk. přípr. učitele*. Vyd. 2., dopl. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1988. Učebnice pro vysoké školy, s. 267.

¹²⁰ null, fond: Městský národní výbor Uničov, číslo pomůcky: 2040, inventární číslo: 175. Kronika města Uničova (s retrospektivními zápisy pro léta 1938–1945) Časový rozsah: 1946–1965. In: Digitální archiv Zemského archivu v Opavě – Inventární záznamy [online databáze]. Zemský archiv v Opavě, ©2022, poslední aktualizace: 2018-12-17, [cit. 2022-10-09, 10:57 EST]. Dostupné z: <https://digi.archives.cz/da/permalink?xid=F7F7AE6FC64611E8A8B7A08CFDEC58AE>.

¹²¹ Státní okresní archiv Olomouc, Křížanová J.: Národní škola Uničov 1919–1953 (1959), Inventář, 2009. In: Digitální archiv Zemského archivu v Opavě – Pomůcky [online databáze]. Zemský archiv v Opavě, ©2022, [cit. 2022-12-07, 11:02 EST]. Dostupné z: <https://digi.archives.cz/da/permalink?xid=87046c9b-404f-491b-80d5-ad3adf592e92>, s. 7.

¹²² Kronika české (národní) školy Uničov, Česká měšťanská škola 1922–1932, Š5–230, Státní okresní archiv Olomouc.

Nacismus v duchu svých idejí organizoval také školství. Zdůrazňoval především zděděné vlohy a teorie vyšší, čisté germánské rasy. Preferoval tělesnou zdatnost, což mělo vést k posilování vůle, k přesvědčování o jedinečnosti, nepřemožitelnosti a prioritě německého národa.¹²³ Ze školské soustavy existovaly školy měšťanské, ze kterých se staly školy výběrové. Podmínkou bylo, že mohly přijímat pouze 35 % žáků. Ostatní museli plnit povinnou školní docházku na obecných školách. Podle německého vzoru byla obecná škola přeměněna na čtyřletou a měšťanská škola (Hauptschule) na výběrovou. Na všech školách byl zaveden zvýšený počet hodin německého jazyka. Některé předměty byly zčásti nebo úplně vyučovány v němčině. Záměrně byl zvyšován tlak na žáky, kteří školu nezvládali a byli na propadnutí, aby odcházeli do „praktického života“. Starší žáci z vyšších ročníků se podíleli na výrobě válečných zbraní, zákopů, na práci pro říši apod. Žáci židovského původu byli vyloučeni ze studia a později se svými sourozenci a rodiči posíláni do terezínského ghetta a do vyhlazovacích táborů. Stejným osudem si prošli děti cikánské.¹²⁴

Značné změny se prováděly v obsahu a rozsahu učiva. Byla zavedena povinná výuka němčiny na školách měšťanských od podzimu roku 1939 a od školního roku 1940/41 i na školách obecných. Počet hodin výuky němčiny se zvýšil ze čtyř na šest hodin. Následovalo také postupné vyučování předmětů v němčině. Od školního roku 1941/42 byla zastavena výuka dějepisu, dějin literatury a zrušena výuka filozofie. Dohromady došlo k úpravám až 1200 učebnic.¹²⁵ Omezení nastalo i ve vyučování českého jazyka, dějinám, zejména naší literatury, dějepisu a zeměpisu. Nesmělo být vyučováno všemu, co připomínalo českou slávu, např. dobu husitskou. Naopak bylo nařízeno připomínat žákům dějinné politické a kulturní závislosti českého národa na Německu. Nacisté se snažili vnucovat mládeži fašistickou ideologii. Avšak dopad byl naprosto opačný. Mládež tuto ideologii nepřijímala.

V důsledku omezování vzdělávání našeho národa došlo k významné události připomínané dodnes. Událostí byla demonstrace, kterou dali najevo pražští občané (studenti a dělníci) na odpor proti nacistické okupaci. Demonstraci ukončila střelba do účastníků a následovalo uzavření všech vysokých škol. Byli pronásledováni učitelé a studenti všech

¹²³ SOMR, Miroslav. *Dějiny školství a pedagogiky*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1987. Učebnice pro vysoké školy, s. 250-251.

¹²⁴ ŠTVERÁK, Vladimír. *Stručné dějiny pedagogiky: vysokošk. příručka pro stud. vys. šk. přípr. učitele*. Vyd. 2., dopl. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1988. Učebnice pro vysoké školy, s. 267.

¹²⁵ SOMR, Miroslav. *Dějiny školství a pedagogiky*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1987. Učebnice pro vysoké školy, s. 250-251.

vysokých škol nebo zavírání do nacistických vězení.¹²⁶ Studentstvo celého světa vyhlásilo 17. listopad za Mezinárodní den studentstva jako vzpomínku na den protestu mládeže proti fašismu, rasismu a válce.¹²⁷

Za období okupace trpěla školní práce hlavně neklidem a napětím. Neklid vyplival z perzekučních opatření proti školám, učitelům, rodičům a žákům. Také nedostatkem učebnic, pomůcek a obsazováním některých školních budov. Avšak napříč tomuto tlaku pomáhala semknutost učitelů a žáků.¹²⁸

¹²⁶ KRÁLÍKOVÁ, Marie, Václav SPĚVÁČEK a Josef NEČESANÝ. *Nástin vývoje všeobecného vzdělání v českých zemích*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1977. Dějiny školy a výchovy, s. 67-68.

¹²⁷ ŠTVERÁK, Vladimír. *Stručné dějiny pedagogiky: vysokošk. příručka pro stud. vys. šk. přípr. učitele*. Vyd. 2., dopl. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1988. Učebnice pro vysoké školy, s. 267.

¹²⁸ KRÁLÍKOVÁ, Marie, Václav SPĚVÁČEK a Josef NEČESANÝ. *Nástin vývoje všeobecného vzdělání v českých zemích*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1977. Dějiny školy a výchovy, s. 67-68.

2.3.3 Období Československa mezi převraty

V květnu roku 1945 došlo k osvobození ČSR sovětskými a americkými vojsky. Německá menšina byla nucena opustit území republiky a vrátit se do Německa. Nový parlament zvolil prezidenta republiky Edvarda Beneše. KSCŽ začala používat tajnou policii tzv. Státní bezpečnost (StB). Počátkem února 1948 komunisté žádali nové znárodnění. Dne 25. února 1948 převzali moc komunisti ustoupením a přijetím demise prezidentem Benešem. Roku 1960 vyšla nová ústava, která prohlásila výstavbu socialismu v zemi za dokončenou. Zároveň byl přijat nový název státu na Československá socialistická republika (ČSSR). Ústava zaručovala vedoucí úlohu KSCŽ ve společnosti.¹²⁹ Hlavně v šedesátých letech se postupně prosazovala skupina tzv. reformních komunistů, kteří zaváděli dílčí uvolnění režimu v oblasti ekonomiky, školství, kultury a částečně i ideologie.¹³⁰ Důležitou událostí bylo „pražské jaro“ roku 1968. Lid toužil po reformě, zbavení sdělovacích prostředků cenzur a svobodné informování občanů. Avšak komunisté se nechtěli vzdát moci. Dne 21. 8. 1968 vstoupila do ČSR vojska Varšavské smlouvy. Ve skutečnosti se jednalo o sovětský útok. Uskutečnili se různé demonstrace doprovázené střelbou do lidu. Českoslovenští zástupci byli nuceni podepsat moskevský protokol dle kterého mohlo sovětské vojsko zůstat v ČSR. Poté následovalo období normalizace, tedy se jednalo hlavně o odstranění reformů. Tento stav trval až do pádu komunistického režimu roku 1989. Důležitá událost se stala na protest proti nastupující totalitě, kdy se na Václavském náměstí v lednu r. 1969 upálil student Jan Palach. Ani tento zoufalý čin poměry nezměnil. První velká série protestů nastala v lednu roku 1989. Dne 17. listopadu téhož roku potlačením studentské demonstrace v Praze byl odstartován pád komunismu. Během několika týdnů ztratila KSCŽ svou moc. Tento nenásilný převrat je nazýván Sametová revoluce.¹³¹ V dubnu roku 1990 došlo ke schválení názvu státu na Českou a Slovenskou federativní republiku (ČSFR) a po čtyřiceti letech se konaly poprvé svobodné volby. Nový parlament zvolil prezidentem republiky Václava Havla.¹³²

Zásadní přeměnu pro všeobecně vzdělávací školství přinesl rok 1945, ve kterém došlo k osvobození naší vlasti sovětskou armádou, jak bylo uvedeno výše. Školství v Uničově po osvobození začalo se zřízením při revolučním národním výboru funkce školského referenta,

¹²⁹ ČORNEJ, Petr. *Dějepis pro střední odborné školy: české a světové dějiny*. 2. vyd. Praha: SPN – pedagogické nakladatelství, 2008. ISBN 978-80-7235-382-8, s. 220-226.

¹³⁰ ČORNEJOVÁ, Ivana, Tomáš KASPER, Dana KASPEROVÁ, et al. *Velké dějiny země Koruny české*. Praha: Paseka, 2020. ISBN 978-80-7432-985-2, s. 441.

¹³¹ ČORNEJ, Petr. *Dějepis pro střední odborné školy: české a světové dějiny*. 2. vyd. Praha: SPN – pedagogické nakladatelství, 2008. ISBN 978-80-7235-382-8, s. 220-226.

¹³² Tamtéž, s. 233.

jímž se stal učitel Rudolf Malina. Působil před válkou na měšťanské škole. Jeho úkolem bylo zajistit budovy pro vybudování školství v Uničově. Školy byly rozmístěny následovně. Obecná v nové škole naproti v nemocnici v přízemí, měšťanská v budově reálného gymnázia u farního kostela, zimní hospodářská a lidová zemědělská na Třídě Rudé armády a hudební v Litovelské ulici.¹³³

Všeobecně v českém školství se projevovala snaha o zavedení jednotné školy, která se prosazovala v mezidobí let 1945–1948. V koncepci učebních plánů obecných, měšťanských a nižších středních škol roku 1945/46 se objevovaly tendence k jednotné škole.¹³⁴ Objevovaly se na základě výnosu ministerstva školství a osvěty, podle něhož bylo možné otevřít roku 1945/46 první třídy středních a měšťanských škol, které byly jednotně organizované. Současně byl i stanoven přehled hodin a osnovy pro první třídy těchto škol.¹³⁵ Lze zde spatřit značné rozdíly. Například na obecné škole se podíl jazykového vzdělání mateřského jazyka zvýšil o tři hodiny a byl zaveden jazyk ruský. Celkově kromě ručních prací došlo ke zvýšení časové dotace se záměrem, aby byla posílena učebně výchovná práce na tomto typu škol.

Co se týče učebních plánů měšťanské a nižší střední školy, lze konstatovat, že se natolik sblížily, že tvořily základ k jednotné škole. Tento krok znamenal posun k odstranění dřívější diskriminace ve vzdělávání mládeže. Teprve v únoru roku 1948 došlo k novému řešení.¹³⁶ Vítězný únor pro nás znamenal počátek socialistické školy.¹³⁷ Na základě úsilí ministra Zdeňka Nejedlého byl přijat zákon o jednotné škole v dubnu roku 1948. Zákon se stal historickým mezníkem našeho školství. Školská soustava byla koncipována jako celek jednotné demokratické devítileté školy pro všechnu mládež.¹³⁸ Oficiálně nabyl platnost dle zákona o úpravě jednotného školství dne 1. 9. 1948 a byl zrušen dnem 7. 5. 1953.¹³⁹ Zákon stanovil, aby

¹³³ null, fond: Městský národní výbor Uničov, číslo pomůcky: 2040, inventární číslo: 175. Kronika města Uničova (s retrospektivními zápisy pro léta 1938–1945) Časový rozsah: 1946–1965. In: Digitální archiv Zemského archivu v Opavě – Inventární záznamy [online databáze]. Zemský archiv v Opavě, ©2022, poslední aktualizace: 2018-12-17, [cit. 2022-10-09, 10:57 EST]. Dostupné z: <https://digi.archives.cz/da/permalink?xid=F7F7AE6FC64611E8A8B7A08CFDEC58AE>.

¹³⁴ KRÁLÍKOVÁ, Marie, Václav SPĚVÁČEK a Josef NEČESANÝ. *Nástin vývoje všeobecného vzdělání v českých zemích*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1977. Dějiny školy a výchovy, s. 74–75.

¹³⁵ SOMR, Miroslav. *Dějiny školství a pedagogiky*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1987. Učebnice pro vysoké školy, s. 301.

¹³⁶ KRÁLÍKOVÁ, Marie, Václav SPĚVÁČEK a Josef NEČESANÝ. *Nástin vývoje všeobecného vzdělání v českých zemích*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1977. Dějiny školy a výchovy, s. 70–74.

¹³⁷ SOMR, Miroslav. *Dějiny školství a pedagogiky*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1987. Učebnice pro vysoké školy, s. 305.

¹³⁸ KRÁLÍKOVÁ, Marie, Václav SPĚVÁČEK a Josef NEČESANÝ. *Nástin vývoje všeobecného vzdělání v českých zemích*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1977. Dějiny školy a výchovy, s. 70–74.

¹³⁹ Předpis 95/1948 Sb. In: Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky. Dostupné online: <https://www.psp.cz/sqw/sbirka.sqw?cz=95&r=1948>.

si občani byli rovni nejen před zákonem, ale také ve škole a vzdělání. Zároveň zestátnil školu, bylo uzákoněno stejné vzdělání pro všechnu mládež školou povinnou. Měšťanská a střední nižší škola byla spojena ve společnou střední školu.¹⁴⁰ Objevovaly se i národní školy, které dle zákona poskytovaly základy obecného vzdělání s pěti postupnými ročníky. Škola sloužila hlavně pro žáky, kteří kvůli špatné dopravě nebo velké vzdálenosti nemohli docházet do jiné školy. Zřizovala se do průměru nejméně 20 dětí. Výchovnými a vzdělávacími obory byly společenské, jazykové, počty, věcné nauky, technické, estetické, zdravotní a tělovýchovné.¹⁴¹

Změny v důsledku zavedení tohoto zákona nastaly i na školách v Uničově. Obecná škola byla transformována na školu národní s pěti postupnými ročníky. Budova naproti nemocnici byla uvolněna pro tuto školu, která měla v r. 1948 v 11 třídách 376 žáků.¹⁴² Od 1. října došlo ke zřízení jedné třídy pomocné školy (později zvláštní škola) pro žáky duševně méně vyvinuté. Ředitelem se stal Richard Nedbal.¹⁴³ Vyučovalo zde 12 učitelů v čele s ředitelem Antonínem Vybíralem. V důsledku zvyšujícího počtu žáků došlo k rozdělení národní školy na I. národní (stávající) a II. národní školu, jejíž pět tříd sídlilo v budově městského národního výboru. V roce 1953 v důsledku druhé poválečné reformy došlo ke sloučení rozdělených národních škol se střední školou v osmiletou střední školu.¹⁴⁴

Podle tohoto zákona se mělo mládeži na školách dostat jednotné výchovy, obecného a odborného vzdělání. Dle dalších ustanovení měla mládež chodit do školy mateřské ve věku od tří do šesti let, do školy prvního stupně (národní) a druhého stupně (střední), a to od šesti do patnácti let. Mládež starší měla chodit do školy třetího stupně. Jednotná škola do patnácti let se spíše blížila dřívější nižší střední škole než měšťanské (kvůli obsahu matematiky a samostatných přírodovědných předmětů). Vyučovalo se občanské výchově, mateřskému jazyku, společenským a přírodovědným předmětům, matematice, včetně měřictví a rýsování.

¹⁴⁰ KRÁLÍKOVÁ, Marie, Václav SPĚVÁČEK a Josef NEČESANÝ. *Nástin vývoje všeobecného vzdělání v českých zemích*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1977. Dějiny školy a výchovy, s. 74–75.

¹⁴¹ *Sbírka zákonů a nařízení státu Československého*. Praha: Státní tiskárna, 1918–1959.

¹⁴² Státní okresní archiv Olomouc, Křížanová J.: Národní škola Uničov 1919–1953 (1959), Inventář, 2009. In: Digitální archiv Zemského archivu v Opavě – Pomůcky [online databáze]. Zemský archiv v Opavě, ©2022, [cit. 2022-12-07, 11:02 EST]. Dostupné z: <https://digi.archives.cz/da/permalink?xid=87046c9b-404f-491b-80d5-ad3adf592e92>, s. 7.

¹⁴³ null, fond: Městský národní výbor Uničov, číslo pomůcky: 2040, inventární číslo: 175. Kronika města Uničova (s retrospektivními zápisy pro léta 1938–1945) Časový rozsah: 1946–1965. In: Digitální archiv Zemského archivu v Opavě – Inventární záznamy [online databáze]. Zemský archiv v Opavě, ©2022, poslední aktualizace: 2018-12-17, [cit. 2022-10-09, 10:57 EST]. Dostupné z: <https://digi.archives.cz/da/permalink?xid=F7F7AE6FC64611E8A8B7A08CFDEC58AE>.

¹⁴⁴ Státní okresní archiv Olomouc, Křížanová J.: Národní škola Uničov 1919–1953 (1959), Inventář, 2009. In: Digitální archiv Zemského archivu v Opavě – Pomůcky [online databáze]. Zemský archiv v Opavě, ©2022, [cit. 2022-12-07, 11:02 EST]. Dostupné z: <https://digi.archives.cz/da/permalink?xid=87046c9b-404f-491b-80d5-ad3adf592e92>, s. 7.

Sice nebyl zařazován předmět ruční práce, ale žáci byli povinni pracovat až čtyři týdny v některém hospodářském odboru.¹⁴⁵ Podle kroniky Pionýrů se žáci účastnili zemědělských a jiných prací, např. sběru chmelu, odpadových hmot, léčivých rostlin ad.¹⁴⁶

Díky novému spojení se SSSR byly upraveny a opraveny učební plány škol. Bylo nutností, aby mládež měla vědomosti o vzniku, zřízení, vývoji, ekonomii a kultuře SSSR. Roku 1951 byly vydány nové učebnice zejména pro národní a střední školy, které učily mládež o lidově demokratické vlasti a odpovídaly novým záměrům komunismu. Cílem bylo učit mládež úctě a lásce ke komunistické straně a podpora idejí marxismu-leninismu. Socialistická škola měla vychovat budoucí pokolení v lid oddaný dělnické třídě, komunistické straně a budovatele socialismu s hlubokým vnitřním vztahem k Sovětskému svazu.¹⁴⁷

Z kroniky Pionýrů lze znaky vlivu komunismu najít v roce 1950, kde byl záznam o tom, že děti sledovaly sovětské filmy během celého roku (např. Bylo jedno děvčátko, Bourec morušový a Smrt čeká a jiné). Časté také byly oslavy Vítězného únoru, výročí Rudé armády, Leninské besedy, výročí narozenin Lenina atd. V tomto roce došlo k zavedení výchovných týdnů v kázni, čistotě a docházce. Škola často pomáhala při budování socialismu tím, že se účastnila sklizně cukrovky v Uničově. Dokonce i učitelský sbor se zapojoval na zemědělských brigádách, kde odpracovali až 120 hodin. Také se účastnili např. na stavbě silnic, hubení plevele, překopávání a jednocení řepy na polích JZD. Na škole došlo také k založení pionýrské skupiny Junák jako pomoc při výchově nového „socialistického člověka“.¹⁴⁸ V kronice Zvláštní školy školního roku 1951/52 bylo ve třídách poukazováno na význam únorových událostí. Hlavně se hovořilo o práci dělníků na závodech a o údernících, kteří byli vzorem pro denní práci. Propracovány byly vývěsky a učivo pro pochopení významu vítězství lidu v únoru 1948 pro výstavbu socialismu v naší zemi a celém světě v boji za světový mír po boku velkého vzoru SSSR.¹⁴⁹

Další zákon zavedený 24. dubna 1953 určoval novou školskou soustavu, ve kterém se tři stupně všeobecně vzdělávacích škol sloučily a povinná školní docházka byla místo devíti na osm let. Znamená to, že škola druhého stupně se zkrátila ze čtyř na tři, stejně tak i škola třetího stupně. Zákon tedy zavedl jako základní typ osmiletou povinnou střední školu pro žáky od 6 do

¹⁴⁵ KRÁLÍKOVÁ, Marie, Václav SPĚVÁČEK a Josef NEČESANÝ. *Nástin vývoje všeobecného vzdělání v českých zemích*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1977. Dějiny školy a výchovy, s. 76.

¹⁴⁶ Kronika Základní školy Uničov 1945–1987 (bez autora), Uničov: Pionýrů 685. Nепublikováno.

¹⁴⁷ SOMR, Miroslav. *Dějiny školství a pedagogiky*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1987. Učebnice pro vysoké školy, s. 304, 306.

¹⁴⁸ Kronika Základní školy Uničov 1945–1987 (bez autora), Uničov: Pionýrů 685. Nепublikováno.

¹⁴⁹ Kronika Zvláštní školy Uničov 1948–1922 (bez autora), Uničov: Šternberská 456. Nепublikováno.

14 let, která slučuje národní a střední školu (1.–8. ročník). Střední škola byla jedenáctiletá obsahující všechny tři stupně (1.–11. post. ročník, z nichž 9.–11. roč. jsou zatím výběrové). Osmiletá střední a národní školy byly zřizovány, aby veškerá mládež povinná školní docházkou mohla získat ucelené základní vzdělání.¹⁵⁰

V Uničově ve školním roce 1953/54 došlo také ke změnám v organizaci školství. Na základě tohoto zákona se sloučily první a druhá národní škola se střední školou. Vznikla tak osmiletá střední škola s expoziturou v Medlově. Škola byla umístěna ve čtyřech budovách a to: ve školní budově v Klášterní ulici, v Nemocniční ulici, v bývalém klášteře a v Medlově.¹⁵¹

Změny vznikly i v učebním plánu. Například byl snížen počet předmětů, odpadla prvouka a vlastivěda, které byly zařazeny do mateřského jazyka. Občanskou nauku nahradil předmět ústava ČSR a SSSR. Byly vyřazeny zájmové kroužky, psaní, ruční práce a náboženství. Mateřský jazyk dostal nejvyšší časovou dotaci, vyučován byl i jazyk ruský, který dostal navýšení o dvě hodiny navíc. Menší pokles hodin nastal u estetických předmětů a technické výchovy.¹⁵² Podle dochovaných záznamů ze školní kroniky Pionýrů se zde ve školním roce 1953/54 vyučovala tělesná výchova, polytechnická výchova (její součástí byl kroužek mičurinců, kde žáci sázeli morušové semenáče, okrasné keře, pěstovali zeleninu apod.) Kromě toho byly také organizovány exkurze do JZD, STS, cukrovaru, cihelny, zahradnictví a jinde. Dále se vyučovala branná výchova, přírodopis, geologie, zeměpis, dějepis, chemie, fyzika a technika.¹⁵³

Koncem padesátých let v dubnu roku 1959 přijal ÚV KSČ usnesení O tělesném spojení školy se životem a další rozvoj výchovy a vzdělávání v ČSR. Byly v něm zhodnoceny dosavadní výsledky práce škol a stanoveny úkoly pro následující období. Školství bylo organizováno tak, že na předškolní výchovu navazovalo základní vzdělání, které poskytovala základní devítiletá škola (ZDŠ). Měla si zachovat charakter všeobecně vzdělávací, pracovní a polytechnické školy. Získala označení jako škola prvního cyklu. Na ni navazovaly školy druhého cyklu, a to odborná učiliště a učňovské školy, střední všeobecně vzdělávací školy, střední školy a střední školy pro pracující. Základním principem přestavby bylo spojit vyučování a výchovu s výrobní praxí s ohledem na věk žáků. Úkolem bylo, aby mládež získala

¹⁵⁰ KRÁLÍKOVÁ, Marie, Václav SPĚVÁČEK a Josef NEČESANÝ. *Nástin vývoje všeobecného vzdělání v českých zemích*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1977. Dějiny školy a výchovy, s. 79-80.

¹⁵¹ Kronika Základní školy Uničov 1945–1987 (bez autora), Uničov: Pionýrů 685. Nепublikováno.

¹⁵² KRÁLÍKOVÁ, Marie, Václav SPĚVÁČEK a Josef NEČESANÝ. *Nástin vývoje všeobecného vzdělání v českých zemích*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1977. Dějiny školy a výchovy, s. 79-80.

¹⁵³ Kronika Základní školy Uničov 1945–1987 (bez autora), Uničov: Pionýrů 685. Nепublikováno.

pracovní zručnost a základní odbornou přípravu pro práci v některém odvětví národního hospodářství a kultury. Hlavním cílem bylo zvýšit kvalitu všeobecného a polytechnického vzdělání a příprava pro praktické vyučování.¹⁵⁴ V rámci polytechnické výchovy se dle kroniky Pionýrů žáci seznamovali s prostředím a prací dělníků i rolníků a odnášeli si cenné poznatky a zkušenosti. Ve školním roce 1956/57 vznikl i samostatný předmět polytechnická výchova, a to ruční práce na 1 hodinu týdně a dílenské práce po dvou hodinách týdně. Účelem technické výchovy byla výchova k práci, výchova vůle, charakteru a estetického cítění.

Ve školním roce 1958/59 se potřeba sepětí školy se životem a potřebami společnosti objevila i na této škole dle výše uvedeného usnesení. Zdůrazňovalo se zejména zvyšování ideovosti a političnosti. Všichni učitelé se museli po celý rok zúčastňovat Roku stranického školení, kde se probíraly krátké porady učební, tématem byly politické aktuality, byly diskutovány referáty ÚV KSČ o těsném spojení školy se životem. Učitelé se pak snažili prvky ideové a politické výchovy prolínat s vyučováním, aby bylo učivo aktualizováno. V praxi to vypadalo tak, že pedagogická propaganda byla opomíjena. Vyskytovala se dvoukolejnost ve výchově ideově politické. To znamenalo, že jinak vychovávala škola a jinak rodiče. Učitelé věnovali více pozornosti dětem dělníků a zemědělců než z rodin sociálně a mravně ohrožených. Učitelé se nevěnovali žákům slabším, nevybírali a nezdůrazňovali základní učivo, ani dostatek času v utvrzování učiva a celkovému opakování, aby se vyhnuli komplikacím. Raději dávali žákům lepší známky. Vycházející žáci byli zařazeni většinou do Uničovské strojírně, do hornictví, zednictví, zemědělství, cukrovaru, jako prodavačky/prodavači, průmyslové školy, jedenáctiletky, vyšší hospodářské školy v Šumperku či do vyšší zemědělské školy v Olomouci.¹⁵⁵

Nová ústava vydaná Československou socialistickou republikou v roce 1960 znovu poukazovala na význam výchovy a vzdělání mládeže a pracujících pro rozvoj socialistické společnosti. V témže roce 15. prosince došlo ke schválení školského zákona o soustavě výchovy a vzdělání. Posláním v tomto zákonu stálo vychovávat mládež a pracující v duchu vědeckého světového názoru, tělesně zdatné, prodchnuté ideami socialistického vlastenectví, internacionalismu a nadšené budovatele komunismu. Dle tohoto zákona tvoří výchovně

¹⁵⁴ SOMR, Miroslav. *Dějiny školství a pedagogiky*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1987. Učebnice pro vysoké školy, s. 309.

¹⁵⁵ Kronika Základní školy Uničov 1945–1987 (bez autora), Uničov: Pionýrů 685. Nепublikováno.

vzdělávací zařízení jednotný systém. Zde na sebe jednotlivé typy a stupně škol navazují a umožňují získat postupně až nejvyšší vzdělání.¹⁵⁶

Zákonem vznikla samostatná devítiletá škola I. cyklu. Jejím cílem bylo dát co nejvyšší a nejkvalitnější vzdělání všem. Stupeň základní školy přestal být součástí soustavy středoškolského vzdělání. Učební plán ZDŠ zahrnoval tyto oblasti: jazykovou, společenskovední, matematickou, přírodovědnou, estetickou, polytechnickou, tělesnou, základy společenských a přírodních věd, moderní techniky a výroby. Rovněž byl kladen důraz na spojení školy se životem, který měl prostupovat všechny vyučovací předměty. Zájmové činnosti zde byly dobrovolné (chápány jako okrajová záležitost). Obsah vzdělávání se oproti osmileté škole změnil. Počet vyučovacích předmětů se zvýšil. Opět byly zařazeny předměty jako vlastivěda, psaní a místo ústavy ČSR a SSSR byla opět zavedena občanská výchova a pracovní vyučování místo ručních prací.¹⁵⁷

Zákon zdůrazňoval i mimoškolní výchovu a vzdělání mládeže, kde bylo hlavním úkolem zabezpečit dětem a mládeži po vyučování aktivní odpočinek a rekreaci, rozvíjet jejich zájmy a schopnosti, vést k dobrovolné a přiměřené účasti na politickém hospodářském a kulturním životě, také pomáhat při přípravě na vyučování. Významné místo v mimoškolní výchově bylo určeno ČSR svazu mládeže a jeho Pionýrské organizaci.¹⁵⁸

Dle vydaného zákona i v kronice Pionýrů ze školního roku 1959/60 bylo učivo vzhledem ke zvýšeným požadavkům zaměřeno na pevnější vzepjetí školy se životem, a se zvyšováním ideovosti ve výchově a vyučování. Pro řádné plnění těchto požadavků byl vypracován celoroční rámcový plán učebně výchovné práce a podrobnější čtvrtletní plány. Také bylo přísně dbáno, aby prvky politické výchovy se prolínaly se všemi předměty a učivo bylo aktualizováno. Ze zájmových kroužků fungoval v družině mládeže (DM) kroužek fotografický, který měl 11 žáků, modelářský (10 žáků) a kroužek ručních prací. Součástí polytechnické výchovy byl mičurinský kroužek, kde žáci např. sázeli okrasné keře, zhotovovali bedničky na květiny a také technický kroužek. V tomto kroužku tvořili žáci budky a krmítka pro ptáky, vypínače a opravovali fyzikální přístroje. Na škole ještě probíhaly kroužky jako: přírodovědné, včelařské, pěvecké, ručních prací, turisticko-biologický, hudební a turistický. Pionýrská organizace měla v tomto

¹⁵⁶ SOMR, Miroslav. *Dějiny školství a pedagogiky*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1987. Učebnice pro vysoké školy, s. 309.

¹⁵⁷ KRÁLÍKOVÁ, Marie, Václav SPĚVÁČEK a Josef NEČESANÝ. *Nástin vývoje všeobecného vzdělání v českých zemích*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1977. Dějiny školy a výchovy, s. 86-88.

¹⁵⁸ SOMR, Miroslav. *Dějiny školství a pedagogiky*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1987. Učebnice pro vysoké školy, s. 310.

školním roce 19 pionýrských oddílů se 490 pionýry a 8 oddělení Jisker se 185 Jiskřičkami. Skupiny se účastnili různých soutěží, besed, slavností, příprav programů školy, sběrů odpadových surovin, brigád apod. Další školní rok 1960/61 byl bohatý na politické události. Žáci sami projevovali velký zájem o politické události. Četli noviny, poslouchali rozhlas a sledovali televizní vysílání. Zdůrazňována na škole byla výchova k socialistickému vlastenectví a proletářskému internacionalismu.¹⁵⁹

V průběhu let docházelo ke kolísání v české školské soustavě. Základní devítileté škole bylo vytýkáno, že se nevěnuje zejména talentovaným dětem a slabým žákům. Vytýkalo se také to, že ve věku, kdy se žáci nejlépe učí cizím jazykům, škola tuto možnost nevyužívala. Reakcí bylo zřízení doučovacích skupin.¹⁶⁰ Zmínky jsou obsaženy ve školní kronice Pionýrů, kde škola věnovala péči zaostalým žákům formou doučovacích kroužků a začínal se objevovat individuální přístup k dětem. Talentovaným žákům bylo umožněno navštěvovat nepovinné předměty: němčina, sborový zpěv, praktika z přírodopisu, cvičení z českého jazyka, matematiky, sportovní hry apod. Žáci, kteří byli hudebně nadaní navštěvovali zdejší LŠU (Lidová škola umění) – obor hudební, literárně-dramatický a výtvarný. Později ve školním roce 1985/86 vznikaly pro matematicky nadané žáky 5. ročníku samostatné třídy. Pro žáky sportovně nadané byla utvořena třída se zaměřením na lední hokej ve spolupráci s oddílem ledního hokeje Uničovských strojírů.¹⁶¹

Nové usnesení ÚV KSČ bylo vydáno 16. října roku 1964 O úkolech dalšího rozvoje školství a o výchově mládeže na školách. Náplní byla nutnost modernizace obsahu a metod výchovné práce školy a diferenciac, která přihlížela k zájmům a schopnostem dětí a mládeže.¹⁶² Diferenciace přispívala k tomu, že uznávala individualitu žáka. Žák tak mohl pracovat podle Příhody dle svého zájmu, být motivován a postupovat dle svých schopností. Z toho vyplývalo, že nadaný žák se neměl nudit ve výuce a slabší žák nebyl přetěžován. Žáci byli rozřazováni do větví (gymnaziální, reální a měšťanské) na základě testů. V rámci jednotlivých větví byli žáci diferencováni do pracovních skupin. Žáci měli možnost zvolit si značnou část předmětů podle jejich individuálních schopností a zájmů. Vybírali i z nabídky

¹⁵⁹ Kronika Základní školy Uničov 1945–1987 (bez autora), Uničov: Pionýrů 685. Nепublikováno.

¹⁶⁰ KRÁLÍKOVÁ, Marie, Václav SPĚVÁČEK a Josef NEČESANÝ. *Nástin vývoje všeobecného vzdělání v českých zemích*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1977. Dějiny školy a výchovy, s. 92-93.

¹⁶¹ Kronika Základní školy Uničov 1945–1987 (bez autora), Uničov: Pionýrů 685. Nепublikováno.

¹⁶² SOMR, Miroslav. *Dějiny školství a pedagogiky*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1987. Učebnice pro vysoké školy, s. 311.

volitelných předmětů a kurzů. Nebezpečí hrozilo v tom, že vzdělávací obsah bude roztržštěný a žákovy znalosti nesourodé.¹⁶³

V kronice Pionýrů škola reagovala roku 1965/66 právě touto diferenciací. Zvýšená pozornost byla věnována diferenciaci výuky. Za vnitřní diferenciaci bylo odpovědno šestnáct učitelů. Osvědčila se zejména v předmětech českého jazyka, matematiky a ruského jazyka. Vnější diferenciacie (úplná) probíhala v 9. ročnících. Výsledky byly na škole úspěšné a vyžadovaly větší náročnost na žáky i učitele. Diferenciacie na škole pokračovala i v dalších letech. Ve školním roce 1967/68 byly na základě úplné diferenciacie dvě třídy praktické a jedna studijní. Úspěšnost nebyla ve třídě praktické, žáci zde byli neukáznění, proto škola spolupracovala s podnikovým psychologem Uničovských strojíren dr. J. Musilem. Podnikový psycholog prováděl psychologická vyšetření, která byla jednou z kritérií, dle nichž byli žáci rozděleni do diferencovaných tříd a také pomáhal k volbě povolání.¹⁶⁴

Od roku 1965 bylo přistoupeno dle směrnic ZDŠ ke zřizování tříd s rozšířeným vyučováním jazyků. Vznikaly tak výběrové třídy nebo i školy výběrové. Výběr žáků prováděla zvláštní komise, která vybírala uchazeče podle určitých kritérií. Tyto školy byly omezeny vzdáleností, tedy nutností dojíždění. Obtížný byl i učební plán, ochuzoval totiž některé vzdělávací oblasti.¹⁶⁵

Rokem 1969 došlo k postupnému uskutečnění konsolidačních opatření. Pro základní devítileté školy vyšla organizační směrnice pro školní rok 1969/70. Stála v něm možnost rozdělit třídy při vyučování ruštině v 6.–9. ročníku, matematiky a mateřskému jazyku ve v 4.–6. ročníku. Zaváděny byly volitelné předměty, zároveň byly zachovávány studijní a praktické třídy od 8. ročníku. Nově byly zřizovány tzv. vyrovnávací třídy pro žáky dočasně postižené, ale „intelektuálně normální“, a to při kterémkoli z prvních čtyř ročníků ZDŠ. Zakládány byly i speciální závěrečné třídy určené pro ukončení základního vzdělávání, kteří se opakováním třídy opozdili o jeden až dva roky.¹⁶⁶ V Uničově pro tyto účely fungovala Zvláštní škola existující nejprve jako pomocná třída a později zřízena při národní škole roku 1949.¹⁶⁷

¹⁶³ KASPER, Tomáš a Dana KASPEROVÁ. *Dějiny pedagogiky*. Praha: Grada, 2008, 224 s. Pedagogika. ISBN 978-80-247-2429-4, s. 207.

¹⁶⁴ Kronika Základní školy Uničov 1945–1987 (bez autora), Uničov: Pionýrů 685. Nепublikováno.

¹⁶⁵ KRÁLÍKOVÁ, Marie, Václav SPĚVÁČEK a Josef NEČESANÝ. *Nástin vývoje všeobecného vzdělání v českých zemích*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1977. Dějiny školy a výchovy, s. 95.

¹⁶⁶ Tamtéž, s. 102.

¹⁶⁷ Kronika Zvláštní školy Uničov 1948–1922 (bez autora), Uničov: Šternberská 456. Nепublikováno.

Dalším počinem Ministerstva školství ČSR bylo vydání pokynů s přílohami diferenciací na ZDŠ platné pro školní rok 1969/70. Dle směrnice byla vnitřní diferenciací a volitelné předměty povoleny, ale nebylo dovoleno zřizování tříd studijních a praktických. Kromě toho obsahovaly i pokyny pro speciální závěrečné třídy s redukováným učivem vyšších ročníků ZDŠ.¹⁶⁸ V kronice Pionýrů dle směrnice došlo k poslední písemně dochované diferenciaci v témže školním roce v devátém ročníku, kde jedna třída byla studijní a dvě praktické. V druhém pololetí prováděli přípravu pro diferenciaci na příští školní rok pro osmý a devátý ročník formou psychologických testů panem doktorem Musilem, dále pomocí didaktických testů VÚP a s pomocí učitelů a rodičů. Kronika zmiňuje, že v dalším školním roce 1970/71 se od vnější diferenciací upouštělo (zřizování tříd studijních a praktických).¹⁶⁹

Další změny byly provedeny v sedmdesátých letech. Na základě usnesení zasedání ÚV KSČ v roce 1973 byl vypracován souhrnný dokument nazvaný Další rozvoj československé výchovně vzdělávací soustavy. Dokument představoval program dalšího prohlubování demokratického charakteru a modernizace výchovně vzdělávacího systému a soustavného zvyšování vzdělanostní úrovně všeho lidu. Navazoval na dlouhodobé politiky a strategie Komunistické strany ČSR. Rozšiřoval povinné školní vzdělávání pro děti a mládež od šesti do šestnácti let na osmileté základní školy a v 1. a 2. ročníku škol středních. Povinnost školní docházky se tak prodloužila na deset let. Základní škola měla zvyšovat náročnost na výuku v počátečním vzdělání, upevňovala schopnost se samostatně učit a rozvíjet tvořivé schopnosti žáků.¹⁷⁰

V těchto letech byl pak vydán další dokument „Vývoj, současný stav a další úkoly ČSR školství“. Z dosavadního vývoje školství vznikl požadavek prohloubit princip demokratičnosti, jednotnosti a polytechnizace československého školství. Dokument se stal ideovou směrnicí pro rozvoj nové školské soustavy. K jeho schválení došlo v červnu 1976 předsednictvem ÚV KSČ a vládou SSSR. Začátkem školní roku 1976/77 se začal na vybraných školách uplatňovat.¹⁷¹ Podle školní kroniky ZŠ Pionýrů bylo zde v níže uvedeném školním roce vyučováno podle výše nové výchovně vzdělávací soustavy.¹⁷²

¹⁶⁸ Tamtéž, s. 102.

¹⁶⁹ Kronika Základní školy Uničov 1945–1987 (bez autora), Uničov: Pionýrů 685. Nепublikováno.

¹⁷⁰ ŠTVERÁK, Vladimír. *Stručné dějiny pedagogiky: vysokošk. příručka pro stud. vys. šk. přípr. učitele*. Vyd. 2., dopl. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1988. Učebnice pro vysoké školy, s. 293.

¹⁷¹ JŮVA, Vladimír a Zdenka VESELÁ. *Dějiny výchovy, školy a pedagogiky*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1988, s. 183.

¹⁷² Kronika Základní školy Uničov 1945–1987 (bez autora), Uničov: Pionýrů 685. Nепublikováno.

Ze sbírky zákonů č. 93/1978 na základě vyhlášky ministerstva školství České socialistické republiky vydané 30. srpna 1978 byl přijat zákon podle § 52 odst. 2 zákona č. 63/1978 Sb., o opatřeních v soustavě základních a středních škol a podle § 14 odst. 2 písm. a) zákona České národní rady č. 77/1978 Sb., o státní správě ve školství.¹⁷³ Účelem zákona bylo, aby základní školy poskytovaly všeobecné polytechnické vzdělávání, pokračování ve výchově k socialistickému vlastenectví a proletářskému internacionalismu, branné výchovy a k výchově pro socialistickou společnost. Základní škola připravovala žáky pro studium na všech druzích středních škol, na kterých pokračovali v povinné školní docházce a až do dosažení středního vzdělání. Povinná školní docházka byla osmiletá. Školu tvořil první stupeň s prvním až čtvrtým ročníkem a druhý stupeň s pátým až osmým ročníkem.

Zároveň fungovala základní devítiletá škola, která poskytovala základní všeobecné vzdělání. Žáci, kteří dokončili vzdělání na ZDŠ nebo ZŠ, pokračovali ve vzdělávání na středních odborných učilištích, gymnáziích, středních odborných školách nebo konzervatořích.¹⁷⁴ Ze školní kroniky Pionýrů byla ZDŠ tvořena prvním stupněm od první do páté třídy a druhým stupněm od šesté do deváté třídy. Ve školním roce 1977/78 probíhalo směnné vyučování (kvůli velkému množství žáků a nedostatku tříd), vyučovalo se také matematice, fyzice, českému jazyku, ruskému jazyku a chemii. Součástí byla komunistická a tělesná výchova, výchova branná, kde byl kladen velký důraz na praktické činnosti žáků a dbalo se na nábor do vojenských škol, který byl v tomto roce splněn na 50 %. V rámci polytechnické výchovy probíhala výuka ve školních dílnách a na školním pozemku. Žáci na konci školního roku odcházeli na střední školy a do učebních oborů (39 a 40 žáků).¹⁷⁵ Kromě těchto předmětů se dle zákona 63/1978 Sb. na ZDŠ vyučovalo výchově k vědeckému a světovému názoru, výchově rozumové, morální, politické, estetické a pracovní.¹⁷⁶

Federální shromáždění Československé socialistické republiky vydalo další zákon, který nabyl platnost 1. 9. 1984 o soustavě základních a středních škol. Výchova a vzdělávání se soustředilo na prohlubování vědeckého světového názoru, na těsné spojení školy se životem a o opírání o nejnovější poznatky vědy a techniky. V zákoně již nebyla zmíněna základní devítiletá škola. Od tohoto roku ve školské soustavě fungovaly pouze základní školy. Úkolem

¹⁷³ *Sbírka zákonů Československé socialistické republiky*. Praha: Ministerstvo spravedlnosti, 1960–1989. ISSN 0322-8037.

¹⁷⁴ *Česko, Zákon č. 63/1978: O opatřeních v soustavě základních středních škol* [online]. In: *Zákony pro lidi*, 1978-1984 [cit. 2023-01-18]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1978-63>.

¹⁷⁵ *Kronika Základní školy Uničov 1945–1987* (bez autora), Uničov: Pionýrů 685. Nepublikováno.

¹⁷⁶ *Česko, Zákon č. 63/1978: O opatřeních v soustavě základních středních škol* [online]. In: *Zákony pro lidi*, 1978–1984 [cit. 2023-01-18]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1978-63>.

ZŠ byla příprava žáků pro studium na všech druzích středních škol. Školu tvořilo osm ročníků, přičemž první stupeň tvořil první až čtvrtý ročník a ročníky pátý až osmý stupeň druhý. V místech, kde nebylo možné zřídit všech osm ročníků bylo možné, aby měla základní škola ročníky prvního stupně. Povinná školní docházka trvala deset let, kterou žáci plnili podle § 42 odst. 1. na základní škole a následně v prvním a druhém ročníku na střední škole. Studium na středních školách si vybírali žáci z nabídek národního výboru. Vzdělávací obsah tvořily základy všeobecného polytechnického vzdělání, rozumová výchova, výchova k vědeckému světovému názoru, ideově politická výchova, výchova k socialistickému vlastenectví a proletářskému internacionalismu, mravní, pracovní, estetická, tělesná a branná výchova.¹⁷⁷

Organizace školy dle kroniky Pionýrů odpovídala školskému zákonu. První stupeň tvořil první až čtvrtý ročník a stupeň druhý pátý až osmý ročník. Ve výuce byly používány moderní metody práce, audiovizuální pomůcky (psací stroje ad.) a odborné učebny. Problémem bylo značné množství učiva a nedostatek času na procvičování. Škola se snažila k žákům přistupovat individuálně, respektovat rozdílnou úroveň rozvoje jednotlivých žáků, uplatňovat formy skupinového vyučování a problémových úkolů. Používala metody na spojování a osvojování poznatků s metodami praktické činnosti, práce se slovníky, encyklopediemi apod. Zaměřovala se na ideově politickou výchovu s využitím všech významných událostí a výročí, které byly rozvíjeny ve výchově socialistického vlastenectví, k pěstování pevných morálních vlastností a k upevňování vědomostí k obraně socialistické vlasti a uhájení světového míru. Žáci pokračovali ve studiu na středních školách a nastupovali i do učebních oborů (horník, tesař).¹⁷⁸

Později byla vydána novelizace zákona č. 29/1984 na federálním shromáždění Československé socialistické republiky, a to zákonem č. 171/1990 Sb., který mění a doplňuje tento zákon o soustavě základních a středních škol. Platnost získal dnem 1. 6. 1990 a k jeho zrušení došlo roku 2005 zákonem č. 561/2004 Sb. Základní škola měla již devět ročníků. Pro žáky, kteří ve školním roce 1989/1990 úspěšně dokončili osmý ročník základní školy a nebyli přijati ke studiu na střední škole, pokračovali v plnění povinné školní docházky v devátém ročníku základní školy.¹⁷⁹ Pádem komunistického režimu došlo ke změnám nejen politických,

¹⁷⁷ Česko, Zákon č. 29/1984: *O soustavě základních a středních škol* [online]. In: Poslanecká sněmovna parlamentu České republiky, 1984 [cit. 2023-01-18]. Dostupné z: https://www.psp.cz/eknih/1981fs/tisky/t0127_01.htm.

¹⁷⁸ Kronika Základní školy Uničov 1945–1987 (bez autora), Uničov: Pionýrů 685. Nепublikováno.

¹⁷⁹ Česko, Zákon č. 171/1990: *O soustavě základních a středních škol (školský zákon)* [online]. In: Zákony pro lidi, 1990–2005 [cit. 2023-01-18]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1990-171>.

hospodářských, společenských¹⁸⁰, ale i ve školství, kdy se objevuje demokratizace. Základní škola poskytovala základní vzdělání, jejím obsahem byla rozumová výchova ve smyslu vědeckého poznání a v souladu se zásadami vlastenectví, humanity a demokracie. Poskytovala mravní, estetickou, pracovní, zdravotní, tělesnou výchovu, ekologickou, ale i náboženskou výchovu. Účelem bylo připravit žáky pro další studium a praxi.¹⁸¹

Ani ve školní kronice Pionýrů se ve školním roce 1990/91 ve vzdělávání již neobjevují znaky komunistického režimu. Škola měla devět ročníků. Vyučovalo se humanitární, občanské výchově, fyzice, matematice, dějepisu, výpočetní technice, výtvarné výchově, dějepisu, zeměpisu, přírodopisu, chemii, tělesné výchově, hudební výchově, českému a ruskému jazyku.¹⁸²

Další zákon, který ovlivnil školství byl vydán 13. prosince 1990, kterým přijala Česká národní rada zákon č. 564/1990 Sb., o státní správě a samosprávě ve školství. Usnesením státní správu ve školství vykonával ředitel školy předškolního či školského zařízení, obecné úřady obcí s rozšířenou působností, krajské úřady, Česká školní inspekce, ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy či jiné ústřední orgány státní správy. Platnosti pozbyl zákonem č. 564/2005 Sb.¹⁸³

¹⁸⁰ ČORNEJ, Petr. *Dějepis pro střední odborné školy: české a světové dějiny*. 2. vyd. Praha: SPN – pedagogické nakladatelství, 2008. ISBN 978-80-7235-382-8, s. 233.

¹⁸¹ *Česko, Zákon č. 171/1990: O soustavě základních a středních škol (školský zákon)* [online]. In: *Zákony pro lidi*, 1990–2005 [cit. 2023-01-18]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1990-171>.

¹⁸² *Kronika Základní školy Uničov 1945–1987* (bez autora), Uničov: Pionýrů 685. Nепublikováno.

¹⁸³ *Česko, Zákon č. 564/1990: O státní správě a samosprávě ve školství* [online]. In: *Zákony pro lidi*, 1990–2005 [cit. 2023-01-18]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1990-564>.

Závěr

Cílem bakalářské práce byla analýza historických proměn škol v Uničově v kontextu a makro a mikrohistorického vývoje školství od prvních písemných záznamů, konkrétně od roku 890 až po rok 1990. Tyto proměny školství v Uničově byly analyzovány na základě makrohistorického vývoje v českých zemích od počátků až po institucionalizaci, zestátnění až po změny, které byly determinovány politickými poměry od vzniku samostatné republiky, přes okupaci a komunistickou epochu. Sledovány byly také poměry legislativní, institucionální, a to v kontextu společenských a kulturních proměn. Práce byla zaměřena především na historii školství primárního vzdělávání v českých zemích a v Uničově. Výzkum byl opřen převážně o prameny pocházející ze Státního okresního archivu v Olomouci. Dále se jednalo se o kroniky, archivní fondy, inventáře, úřední knihy ad. Také byly využity kroniky získané ze základních škol a další materiály získané z knihoven.

V první části práce byla pozornost zaměřena na počátek formování školství v českých zemích od doby Velké Moravy se zaměřením na školy klášterní, katedrální, farní a městské až po vliv husitského hnutí na vzdělávání a Jednoty bratské do 16. století. V daném období můžeme na Uničovsku zaznamenat, že počátek školství souvisel s národním rozvrstvením obyvatel. Ve 14. století byl Uničov důležitým duchovním centrem. Dle písemností došlo roku 1330 k založení kláštera pro řeholnice, jinak označovaný jako klášter minoritský. Ve 14. a 15. století v Čechách existovaly školy farní. V Uničově existovala fara ve 14. století a dle jiných zmínek ve druhé polovině 16. století, kde se vyučovalo v českém jazyce. Přesné datum založení bylo pravděpodobně v roce 1560. Písemnosti se pro ověření nedochovaly.

Druhá část práce byla zaměřena na rozmach a institucionalizaci školství za osvěcenských panovníků. V tomto období se rozvíjela snaha o reformaci ze zaostalé absolutistické monarchie v moderní stát. Oblast školství byla nejvíce ovlivněna vydáním Felbigerova Všeobecného školního řádu roku 1774 stanovující povinnou školní docházku a rozvoj škol trojího typu: triviálních, normálních a hlavních. Vrchní dozor nad školstvím náleželo státu v roce 1774 a od r. 1848 skrze ministerstvo vyučování, které řídilo školství až do r. 1855. Poté bylo zrušeno a obnoveno r. 1868 až do rozpadu monarchie. Na Uničovsku v tomto období dle kronikáře nejprve byla založena v 70. letech 18. století dívčí škola sídlící v budově vedle fary, její záznamy nebyly úplné. Probíhalo zde industriální vyučování v různých budovách z důvodu měnícího se počtu žáků, taktéž zde docházelo k rozšiřování tříd. Škola se zaměřovala především na výuku ručních prací.

Transformací hlavní školy vznikla v Uničově roku 1869 německá chlapecká škola „Knabenvonvolkschule“ roku 1869. Dle písemností zde byla docházka prodloužena do 14 let na základě platnosti Hasnerova zákona vydaného téhož roku. Pro nedostatečné kapacity pak byly otevírány další třídy, povolena byla tzv. paralelka. Škola byla později přejmenována na chlapeckou měšťanku.

Škola, která byla také ovlivněna Tereziánskou reformou v Uničově byla krajská hlavní škola. Umístěna byla vedle chrámu Nanebevzetí panny Marie. Vyučovalo se zde v německém jazyce. Školu navštěvovali i mladší chovanci vojenského chlapeckého institutu. Roku 1816 bylo zavedeno nedělní opakovací vyučování od dvanácti do patnácti let. Na základě výnosu dvorské studijní komise roku 1844 byla škola přejmenována na školu normální. Pod nátlakem měšťanů pak byla škola transformována roku 1850 na nižší komunální nesamostatnou reálku. Hlavní škola zde působila až do r. 1869. V 60. letech 19. století probíhala výuka češtiny, nepovinně, jako druhá zemská řeč. Na základě dekretu o místodržitelství roku 1865 byla čeština povinná. Rok 1866 přerušil činnost školy válečnými událostmi díky konfliktům mezi Pruskem a Rakouskem. Dle §31 o reálné škole se město muselo rozhodnout pro zavedení měšťanské či reálné školy. Roku 1869 tedy došlo ke vzniku čtyřtřídní nižší reálné školy. Později došlo k oddělení dřívější hlavní a reální školy a nahradily ji německá obecná a dívčí škola.

Třetí část byla soustředěna na historii školství v období 19. a počátku 20. století. Školství bylo značně ovlivněno rozmachem elementárních škol, který souvisel s politickými a společenskými proměnami v habsburské říši. Největší vliv na toto časové rozmezí mělo zavedení již zmíněného Hasnerova zákona a dalších zákonů, který měl dopad i na školství v Uničově. V tomto období vznikaly dva typy škol, a to obecné a měšťanské. V Uničově došlo roku 1897 ke zřízení měšťanské školy pro dívky, přesněji pod názvem „Kaiser Franz Josef I. Jubiläums-Mädchen-Volks und Bürgerchule“. Škola byla spojena se stávající obecnou školou, určena pro nadanější žačky, které zde byly přijímány na základě složení přijímacích zkoušek. Probíhaly zde učební kurzy a běžné předměty jako matematika, psaní na stroji, počty, těsnopis atd.

Později roku 1912 došlo k povolení německé chlapecké měšťanské školy, která byla později přejmenována za první světové války na školu hlavní „Hauptschule“, kde se vyučovalo dle říšských osnov. Do této školy také přicházeli nadanější žáci po pátém ročníku a absolvování vědomostních zkoušek. Obě školy vlivem válečných událostí za světové války byly zrušeny.

Čtvrtá část se zaměřovala na delší časové rozmezí, které se zabývalo ustálením a rozmachem školství od vypuknutí první světové války roku 1914 až po rok 1990, který ukončoval ve školství rok 1989 a zároveň byl rokem začátku dějin moderního školství, kterým končí tato práce. Pohled ve čtvrté části první podkapitoly byl věnován období za první Československé republiky. Období bylo poznamenáno měnicemi se politickými poměry první světové války r. 1914 ovlivněné hospodářskou krizí, nástupem Hitlera k moci až po vydání Sudet Německu. Z tohoto důvodu byl rozvoj českého školského systému ustálen. Změny nastaly pouze u některých vyučovacích předmětů. Školská soustava byla ovlivněna zejména Hasnerovým zákonem. Sítila touha po vzdělávání v českém jazyce, která se objevovala i v Uničově.

Bylo zjištěno, že v Uničově v době, kdy došlo k obsazení Československa německou armádou zahájila česká menšina jednání o založení české školy. I přes odpor byla schválena Česká obecná škola v Uničově. K jejímu otevření došlo 19. 2. 1919. Zpočátku byla soukromá a roku 1920 se z ní stala Česká státní obecná škola s rozšířením na školu trojtřídní. Později na základě výnosu ministerstva byla spojena roku 1923 se správou Státní školy měšťanské zřízené roku 1922. Škola zde působila do roku 1948. Zajímavostí je, že po vydání malého školského zákona r. 1922, který zavedl označení občanská škola pro školy měšťanské, ve městě Uničov školy svůj název nezměnily.

Druhá podkapitola byla věnována školství za období protektorátu Čechy a Morava, na vliv nacismu a ideologie v oblasti školství. Bylo zaznamenáno, že docházelo k mnoha procesním změnám uvnitř školství. Školy v tomto období nebyly ušetřeny působením nacistického tlaku. K němu přispívalo i ministerstvo školství, které vydalo výnos nařizující zachovávat loajálnost k Velkoněmecké říši a k Vůdci. Probíhala likvidace škol, která měla dopad i na školství v Uničově, ve kterém došlo k uzavření škol na podzim roku 1938 nebo některé ze škol byly přestěhovány do jiných míst. Následné obnovení nastalo až v roce 1945.

Poslední podkapitola byla zaměřena na osvobození Československa až do pádu komunistického režimu, kterou zakončil rok 1990. Také byl naskytnut pohled na přeměnu českého školství, na výdej důležitých výnosů pro školství, zákonům týkajících se školských soustav a na vliv komunistické ideologie, která nejvíce poznamenala tuto historickou epochu.

Dle písemných z dokumentů vyplývá, že zásadní přeměnu pro školství přinesl rok 1945, kdy došlo k našemu osvobození sovětskou armádou. Díky tomu nastalo znovuotevírání či přemístování škol i v Uničově, zejména školy obecné, měšťanské, zimní hospodářské a lidově

zemědělské. Na základě usnesení ministerstva školství roku 1948 byl přijat zákon o jednotné škole. Školství bylo znovu vybudováno na principu demokracie doprovázené zestátněním škol. Změny zavedením zákona ovlivnily i Uničov. Pod jeho vlivem byla obecná škola transformována na školu hlavní s pěti postupnými ročníky a dále došlo ke zřízení jedné třídy pomocné školy, ze které vznikla zvláštní škola (r. 1948). V důsledku přibývajícího počtu žáků se národní škola rozdělila na I. Národní a II. Národní školu. Roku 1953 vlivem zákona došlo v důsledku poválečné reformy ke sloučení se střední školou.

V průběhu padesátých let probíhalo vyučování v duchu komunistické ideologie marxismu-leninismu a tato ideologie začala pronikat i do učebních osnov. Také stoupal tlak na učitele, žáky, zejména na loajalitu ke komunistické straně, což se odráželo i v kronikách Pionýrů a Šternberská. Například v angažovanosti učitelů a žáků na besedách a oslavách komunistického režimu, účastí na brigádách, zavedením polytechnické a branné výchovy. Bylo zjištěno, že s postupným zvyšováním komunistické ideologie dle kroniky Pionýrů se objevovala dvoukolejnost (jinak vychovávala škola a jinak rodiče).

V šedesátých letech se v ideologii komunismu objevovaly prvky socialismu. Roku 1960 byl schválen zákon o soustavě výchovy a vzdělání, kterým vznikla samostatná základní devítiletá škola I. cyklu. Z kronik lze zjistit, že učivo na školách se zaměřovalo na zvyšování ideovosti ve výchově a vyučování, aby se prvky politické výchovy prolínaly v celém výchovně vzdělávacím obsahu. Dalším usnesením ÚV KSČ r. 1964 došlo k modernizaci obsahu a metod a objevila se diferenciací uznávající individualitu žáka, která byla zavedena i na škole dle kroniky Pionýrů až ve školním roce 1965/66. Koncem šedesátých let docházelo k nepatrnému uvolňování režimu ve školství, například zaváděním volitelných předmětů, byl zmiňován individuální přístup či docházelo ke zřizování pomocných tříd.

Další změny ve školství byly provedeny v sedmdesátých letech, kdy roku 1973 došlo k vypracování dokumentu zvaný Další rozvoj Československé výchovně vzdělávací soustavy prohlubující prvky demokratické, zároveň se snažil o modernizaci výchovně vzdělávacího systému a prodlužoval docházku o deset let. Platnost nabyt roku 1976 a dle kroniky Pionýrů zde bylo vyučováno dle nové vzdělávací soustavy. Později r. 1978 dle zákona nastala změna na osmiletou docházku, což odpovídalo i ze záznamů z kronik.

Jedním z nejvýznamnějších roků pro školství byl rok 1989, kdy pádem režimu došlo k návratu demokratických principů. Rázem se přestaly vyučovat ideologie komunismu a také ustal politický nátlak na pedagogy a žáky dle kronik. Ačkoliv v předchozím období bylo možné

spatřovat i některá pozitiva, třeba v rozšiřování vzdělanosti mezi lidmi a školami. Poslední důležitý zákon, který měnil a doplňoval zákon č. 29/1984 Sb. o soustavě základních a středních škol, byl zákon vydaný 13. 12. 1990. Zákon ovlivňoval docházku z roku 1989 a stanovoval, že žáci, kteří dříve plnili osmiletou docházku museli dle zákona plnit docházku v devátém ročníku základních škol. Ti žáci, kteří pokračovali ve studiu ji mohli splnit na střední škole. Dle kroniky Pionýrů měla škola dle záznamů roku 1990 devět ročníků.

V závěru práce lze konstatovat, že historie školství je široké téma, které by se dalo rozvíjet i mnohem více do hloubky a s různým zaměřením. Z analýzy historie školství v Uničově z pohledu makro a mikrohistorie jsem došla k závěru, že dějiny školství jak v českých zemích, tak v Uničově se úzce navzájem prolínaly s obecnou historií, na základě, které docházelo ke změnám ve školství ať už v pozitivním či negativním smyslu. Pokud bychom porovnali školství od jeho počátků s naším moderním systémem vzdělávání, tak lze vysledovat obrovský posun vpřed. Pevně věřím, že právě díky dějinám se současné školství bude stále více modernizovat, poučovat se z chyb a rozvíjet se i nadále.

Seznam zkratek

r. – rok

č. – číslo

SRPŠ – Sdružení rodičů a přátel školy

Kčs – Československá koruna

s. – soudruh

LŠU – Lidová škola umění

ZUŠ – Základní umělecká škola

ROH – Revoluční odborové hnutí

MěNV – Městský národní výbor

č. p. – číslo popisné

tzv. – takzvaný

R-U – Rakousko-Uhersko

ČSR – Československá republika

Jednotka SS – Schutzstaffel (ochranný oddíl)

Jednotka SA – Sturmabteilung (útočné oddíly)

ZŠ – Základní škola

KSČ – Komunistická strana Československa

ČSSR – Československá socialistická republika

ČSFR – Česká a Slovenská federativní republika

SSSR – Svaz sovětských socialistických republik

JZD – Jednotné zemědělské družstvo

post. – postupný

Jednotka STS – strojní a traktorová stanice

ZDŠ – Základní devítiletá škola

ÚV KSČ – Ústřední výbor Komunistické strany Československa

DM – Družina mládeže

test VÚP – druh didaktického testu

Sb. – Sběrka

ad. – a další

LŠU – Lidová škola umění

Seznam zdrojů

1992, inventární číslo: 3, název školy: Obecná a měšťanská škola dívčí (německá), Uničov. Výkaz o docházce a prospěchu, třída 1. a, časový rozsah: 1934–1935. In: Digitální archiv Zemského archivu v Opavě – Třídní výkazy [online databáze]. Zemský archiv v Opavě, ©2022, poslední aktualizace: 2017-05-31, [cit. 2022-09-25, 22:04 EST]. Dostupné z: <https://digi.archives.cz/da/permalink?xid=1AA94AB6B5D811E5B5410025649FE690>.

BUREŠOVÁ, Jana. *Uničov: historie moravského města*. Uničov: Město Uničov, 2013. ISBN 978-80-260-4400-0.

Česko, Zákon č. 171/1990: *O soustavě základních a středních škol (školský zákon)* [online]. In: *Zákony pro lidi, 1990–2005* [cit. 2023-01-18]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1990-171>.

Česko, Zákon č. 29/1984: *O soustavě základních a středních škol* [online]. In: *Poslanecká sněmovna parlamentu České republiky, 1984* [cit. 2023-01-18]. Dostupné z: https://www.psp.cz/eknih/1981fs/tisky/t0127_01.htm.

Česko, Zákon č. 564/1990: *O státní správě a samosprávě ve školství* [online]. In: *Zákony pro lidi, 1990–2005* [cit. 2023-01-18]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1990-564>.

ČORNEJOVÁ, Ivana, Tomáš KASPER, Dana KASPEROVÁ, et al. *Velké dějiny zemí Koruny české*. Praha: Paseka, 2020. ISBN 978-80-7432-985-2.

DAVID, Petr a Vladimír SOUKUP. *444 historických měst a městeček České republiky*. Praha: Kartografie, 2004. ISBN 80-7011-741-9.

DELOUCHE, Frédéric, Jacques ALDEBERT, Johan BENDER, et al. *Dějiny Evropy*. Vyd. 2., dopl. a rozš. Přeložil Jan BURIAN, přeložil Růžena DOSTÁLOVÁ, přeložil Vlasta DUFKOVÁ, přeložil Alena HARTMANOVÁ, přeložil Marie HAVLÍKOVÁ, přeložil Jiří NAŠINEC, přeložil Jiří ŠPAČEK, přeložil Pavel VEREŠ, přeložil Kateřina VINŠOVÁ. Praha: Argo, 2001, 416 s. Evropské učebnice. ISBN 80-7203-317-4.

DVOŘÁKOVÁ KANĚČKOVÁ, Eva. *Výchova dívek v Čechách a na Moravě: školství v 19. století genderovou perspektivou*. Praha: Grada, 2020. Pedagogika. ISBN 978-80-271-1292-0.

FRYČÁK, Zdeněk. *Jen ve zpěvu: vzpomínky na kulturní život v Uničově po roce 1945*. Olomouc: Poznání, 2019. ISBN 978-80-87419-91-5.

JŮVA, Vladimír a Zdenka VESELÁ. *Dějiny výchovy, školy a pedagogiky*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1988, 207 s.

KANTOROVÁ, Jana. *Vybrané kapitoly z obecné pedagogiky II*. Olomouc: Hanex, 2010. Edukace. ISBN 978-80-7409-030-1.

KASPER, Tomáš a Dana KASPEROVÁ. *Dějiny pedagogiky*. Praha: Grada, 2008, 224 s. Pedagogika. ISBN 978-80-247-2429-4.

KRÁLÍKOVÁ, Marie, Václav SPĚVÁČEK a Josef NEČESANÝ. *Nástin vývoje všeobecného vzdělání v českých zemích*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1977. Dějiny školy a výchovy.

Kronika české (národní) školy Uničov, Česká měšťanská škola 1922–1932, Š5–230, Státní okresní archiv Olomouc.

Kronika Pionýrské skupiny při Zvláštní škole v Uničově 1960–1968 (bez autora), Uničov: Šternberská 456. Nepsáno.

Kronika Základní školy Uničov 1945–1987 (bez autora), Uničov: Pionýrů 685. Nepsáno.

Kronika Základní školy Uničov 1988–2016 (bez autora), Uničov: Pionýrů 685. Nepsáno.

Kronika Zvláštní školy Uničov 1948–1992 (bez autora), Uničov: Šternberská 456. Nepsáno.

Kronika Zvláštní školy Uničov 1995–2011 (bez autora), Uničov: Šternberská 456. Nepsáno.

Kulturní zpravodaj města Uničova č. 9, 1987, Zemský archiv v Opavě.

Kulturní zpravodaj města Uničova č. 9, r. 1982, Zemský archiv v Opavě.

Kulturní zpravodaj města Uničova č. 9, r. 1983, Zemský archiv v Opavě.

LANGER, Aleš. *Tak krásný je Uničov*. Uničov: Městský úřad, 2002. ISBN 80-238-5557-3.

null, fond: Hlavní škola Uničov, NAD: 2139, číslo pomůcky: 1991, inventární číslo: 2, název školy: Hlavní škola Uničov. Třídní katalog., časový rozsah: 1793–1795. In: Digitální archiv Zemského archivu v Opavě – Třídní výkazy [online databáze]. Zemský archiv v Opavě,

©2022, poslední aktualizace: 2017-05-31, [cit. 2022-10-31, 08:52 EST]. Dostupné z:
<https://digi.archives.cz/da/permalink?xid=2699CF05B5D811E5B5410025649FE690>.

null, fond: Hlavní škola Uničov, NAD: 2139. In: Digitální archiv Zemského archivu v Opavě – Archivní fondy [online databáze]. Zemský archiv v Opavě, ©2022, [cit. 2022-10-08, 20:37 EST]. Dostupné z: <https://digi.archives.cz/da/permalink?xid=ee15c1ab-34f7-481e-a680-ff85a5f1225b>.

null, fond: Městský národní výbor Uničov, číslo pomůcky: 2040, inventární číslo: 1. Kniha zápisů ze schůzí MSK, rady MNV, plenárních zasedání MNV a komisí Časový rozsah: 1946–1947. In: Digitální archiv Zemského archivu v Opavě – Inventární záznamy [online databáze]. Zemský archiv v Opavě, ©2022, poslední aktualizace: 2018-12-17, [cit. 2022-10-02, 21:51 EST]. Dostupné z:

<https://digi.archives.cz/da/permalink?xid=D6075F2E7EEE11E1A3C4F04DA234000E>.

null, fond: Městský národní výbor Uničov, číslo pomůcky: 2040, inventární číslo: 176. Kronika města Uničova II. Časový rozsah: 1966–1972. In: Digitální archiv Zemského archivu v Opavě – Inventární záznamy [online databáze]. Zemský archiv v Opavě, ©2022, poslední aktualizace: 2018-12-11, [cit. 2022-10-09, 11:01 EST]. Dostupné z:

<https://digi.archives.cz/da/permalink?xid=637E93F7C64711E8A8B7A08CFDEC58AE>.

null, fond: Městský národní výbor Uničov, číslo pomůcky: 2040, inventární číslo: 177. Kronika města Uničova III. Časový rozsah: 1972–1978. In: Digitální archiv Zemského archivu v Opavě – Inventární záznamy [online databáze]. Zemský archiv v Opavě, ©2022, poslední aktualizace: 2018-12-11, [cit. 2022-10-09, 11:03 EST]. Dostupné z:

<https://digi.archives.cz/da/permalink?xid=637E93F8C64711E8A8B7A08CFDEC58AE>.

null, fond: Městský národní výbor Uničov, číslo pomůcky: 2040, inventární číslo: 178. Kronika města Uničova IV. Časový rozsah: 1978–1980. In: Digitální archiv Zemského archivu v Opavě – Inventární záznamy [online databáze]. Zemský archiv v Opavě, ©2022, poslední aktualizace: 2018-12-11, [cit. 2022-10-09, 11:06 EST]. Dostupné z:

<https://digi.archives.cz/da/permalink?xid=637E93F9C64711E8A8B7A08CFDEC58AE>.

null, fond: Městský národní výbor Uničov, číslo pomůcky: 2040, inventární číslo: 175. Kronika města Uničova (s retrospektivními zápisy pro léta 1938–1945). Časový rozsah: 1946–1965. In: Digitální archiv Zemského archivu v Opavě – Inventární záznamy [online databáze]. Zemský archiv v Opavě, ©2022, poslední aktualizace: 2018-12-17, [cit. 2022-10-

09, 10:57 EST]. Dostupné z:

<https://digi.archives.cz/da/permalink?xid=F7F7AE6FC64611E8A8B7A08CFDEC58AE>.

null, fond: Národní škola Uničov, NAD: 2133. In: Digitální archiv Zemského archivu v Opavě – Archivní fondy [online databáze]. Zemský archiv v Opavě, ©2022, [cit. 2022-09-27, 21:19 EST]. Dostupné z: <https://digi.archives.cz/da/permalink?xid=96e200cb-49ce-40c3-9a18-68527ac2f8b0>.

null, fond: Národní škola Uničov, NAD: 2133. In: Digitální archiv Zemského archivu v Opavě – Archivní fondy [online databáze]. Zemský archiv v Opavě, ©2022, [cit. 2022-10-09, 13:37 EST]. Dostupné z: <https://digi.archives.cz/da/permalink?xid=96e200cb-49ce-40c3-9a18-68527ac2f8b0>.

null, fond: Obecná a měšťanská škola chlapecká (německá), Uničov, NAD: 2135, číslo pomůcky: 1832, inventární číslo: 1, název školy: Obecná škola chlapecká (Knabenvolksschule). Hlavní katalog, 1. semestr., časový rozsah: 1869-1870. In: Digitální archiv Zemského archivu v Opavě – Třídní výkazy [online databáze]. Zemský archiv v Opavě, ©2022, poslední aktualizace: 2017-05-31, [cit. 2022-10-31, 08:59 EST]. Dostupné z: <https://digi.archives.cz/da/permalink?xid=2699C886B5D811E5B5410025649FE690>.

null, fond: Obecná a měšťanská škola chlapecká (německá), Uničov, NAD: 2135. In: Digitální archiv Zemského archivu v Opavě – Archivní fondy [online databáze]. Zemský archiv v Opavě, ©2022, [cit. 2022-10-09, 12:36 EST]. Dostupné z: <https://digi.archives.cz/da/permalink?xid=94095ede-d6de-4e57-915f-ef02d7bd6b89>.

null, Křížanová J.: Hlavní škola Uničov 1773–1869, Inventář, 2011. In: Digitální archiv Zemského archivu v Opavě – Pomůcky [online databáze]. Zemský archiv v Opavě, ©2022, [cit. 2022-11-20, 12:09 EST]. Dostupné z: <https://digi.archives.cz/da/permalink?xid=cf7ca7d5-81d9-4542-98ca-6cf4fbb7b157>.

null, Křížanová J.: Hlavní škola Uničov 1773–1869, Inventář, 2011. In: Digitální archiv Zemského archivu v Opavě – Pomůcky [online databáze]. Zemský archiv v Opavě, ©2022, [cit. 2022-11-30, 09:05 EST]. Dostupné z: <https://digi.archives.cz/da/permalink?xid=cf7ca7d5-81d9-4542-98ca-6cf4fbb7b157>.

null, Křížanová J.: Obecná a měšťanská škola dívčí (německá), Uničov 1856–1944, Inventář, 2012. In: Digitální archiv Zemského archivu v Opavě – Pomůcky [online databáze]. Zemský

archiv v Opavě, ©2022, [cit. 2022-10-09, 12:40 EST]. Dostupné z:

<https://digi.archives.cz/da/permalink?xid=650bdb7-c299-4fc7-9729-ad948c36da49>.

null, Křížanová J.: Obecná a měšťanská škola dívčí (německá), Uničov 1856–1944, Inventář, 2012. In: Digitální archiv Zemského archivu v Opavě – Pomůcky [online databáze]. Zemský archiv v Opavě, ©2022, [cit. 2022-12-01, 17:13 EST]. Dostupné z:

<https://digi.archives.cz/da/permalink?xid=650bdb7-c299-4fc7-9729-ad948c36da49>.

null, Křížanová J.: Obecná a měšťanská škola dívčí (německá), Uničov 1856–1944, Inventář, 2012. In: Digitální archiv Zemského archivu v Opavě – Pomůcky [online databáze]. Zemský archiv v Opavě, ©2022, [cit. 2022-12-03, 1:14 EST]. Dostupné z:

<https://digi.archives.cz/da/permalink?xid=650bdb7-c299-4fc7-9729-ad948c36da49>.

null, Křížanová J.: Národní škola Uničov 1919–1953 (1959), Inventář, 2009. In: Digitální archiv Zemského archivu v Opavě – Pomůcky [online databáze]. Zemský archiv v Opavě, ©2022, [cit. 2022-09-27, 21:05 EST]. Dostupné z:

<https://digi.archives.cz/da/permalink?xid=87046c9b-404f-491b-80d5-ad3adf592e92>.

null, Minaříková H.: Obecná a měšťanská škola chlapecká (německá), Uničov 1869–1945, Inventář, 2004. In: Digitální archiv Zemského archivu v Opavě – Pomůcky [online databáze]. Zemský archiv v Opavě, ©2022, [cit. 2022-09-25, 13:57 EST]. Dostupné z:

<https://digi.archives.cz/da/permalink?xid=37adb434-676e-40a1-b03c-51ea268db1cf>.

null, Minaříková H.: Obecná a měšťanská škola chlapecká (německá), Uničov 1869–1945, Inventář, 2004. In: Digitální archiv Zemského archivu v Opavě – Pomůcky [online databáze]. Zemský archiv v Opavě, ©2022, [cit. 2022-12-03, 11:19 EST]. Dostupné z:

<https://digi.archives.cz/da/permalink?xid=37adb434-676e-40a1-b03c-51ea268db1cf>.

PRUCEK, Josef, Zdeňka DOHNALOVÁ a Vítězslav KOLLMANN. *Uničov: historie a současnost města v datech*. Uničov: Sdružený klub ROH Vítkovice, Uničovské strojírny v Uničově, 1988.

Předpis 95/1948 Sb. In: Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky. Dostupné online: <https://www.psp.cz/sqw/sbirka.sqw?cz=95&r=1948>.

Sbírka zákonů a nařízení státu Československého. Praha: Státní tiskárna, 1918–1959.

Sbírka zákonů Československé socialistické republiky. Praha: Ministerstvo spravedlnosti, 1960–1989. ISSN 0322-8037.

SOMR, Miroslav. *Dějiny školství a pedagogiky*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1987. Učebnice pro vysoké školy.

SOUŠEK, Tomáš, Lubomír HRDLIČKA, Vladimír URBÁNEK a Luděk ZAMAZAL. *Uničov v člancích historika a kronikáře Tomáše Souška*. Olomouc: Poznání, 2012. ISBN 978-80-87419-27-4.

Státní okresní archiv Olomouc, Křížanová J.: Národní škola Uničov 1919–1953 (1959), Inventář, 2009. In: Digitální archiv Zemského archivu v Opavě – Pomůcky [online databáze]. Zemský archiv v Opavě, ©2022, [cit. 2022-12-07, 11:02 EST]. Dostupné z: <https://digi.archives.cz/da/permalink?xid=87046c9b-404f-491b-80d5-ad3adf592e92>.

ŠEVČÍKOVÁ, Veronika a Lenka KOVÁŘOVÁ. *Česká republika: města a obce České republiky: tradice, historie, památky, turistika, současnost*. 2., rozš. vyd. Rožnov pod Radhoštěm: Proxima Bohemia, 2014. ISBN 978-80-905393-2-7.

ŠEVČÍKOVÁ, Veronika a Lenka KOVÁŘOVÁ. *Česká republika: města a obce České republiky: tradice, historie, památky, turistika, současnost*. 2., rozš. vyd. Rožnov pod Radhoštěm: Proxima Bohemia, 2014. ISBN 978-80-905393-2-7.

ŠTVERÁK, Vladimír. *Stručné dějiny pedagogiky: vysokošk. příručka pro stud. vys. šk. přípr. učitele*. Vyd. 2., dopl. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1988. Učebnice pro vysoké školy.

Uničovský zpravodaj. Uničov: Městský úřad, 1993–2022.

Vlk, Svatopluk. Výroční zpráva o činnosti školy za rok 2006/2007. Uničov: Základní škola Uničov, Haškova 211, 2006/2007.

ZAMAZAL, Luděk. *Renesance českého Uničova: 1945–2000*. Olomouc: Poznání, 2005. ISBN 80-86606-39-2.

ZOUNEK, Jiří a Michal ŠIMÁNĚ. *Úvod do studia dějin pedagogiky a školství: kapitoly z metodologie historicko-pedagogického výzkumu*. Brno: Masarykova univerzita, 2014. ISBN 978-80-210-6944-2.

Seznam obrázků

Obr. 1: Úřední kniha Hlavní školy Uničov	9
Obr. 2: Hlavní katalog Obecné školy chlapecké	10
Obr. 3: Kronika č. 1 – Německá obecná a měšťanská škola dívčí	11
Obr. 4: Kronika č. 2 – Německá obecná a měšťanská škola dívčí.....	12
Obr. 5: Razítko Německé obecné a měšťanské školy dívčí	12

Seznam příloh

Příloha č. 1 – Budova Obecné měšťanské dívčí Uničov z roku 1927, nyní sídlo ZŠ Haškova v Haškově ulici	71
Příloha č. 2 – Fotografie dřívějšího učitelského kabinetu	71
Příloha č. 3 – Fotografie pěvecké místnosti ve druhém patře budovy	72
Příloha č. 4 – Školní kuchyně (kurz vaření)	72
Příloha č. 5 – ZŠ Pionýrů, návštěva s. I. A. Gorškova v r. 1966.....	73
Příloha č. 6 – Budova školy ZŠ Pionýrů z roku 1980	73
Příloha č. 7 – Chlapecká obecná a měšťanská škola (pohlednice), asi z počátku 20. století ...	74
Příloha č. 8 – Fotografie původního umístění státní české měšťanské školy od 1. 1. 1922 do r. 1924 (jedné třídy v 1. poschodí).....	74
Příloha č. 9 – Průčelí budovy české státní obecné a měšťanské školy v Uničově (nedatovaná fotografie).....	75
Příloha č. 10 – Struktura prvorepublikového školství	75

Přílohy

Příloha č. 1 – Budova Obecné měšťanské dívčí Uničov z roku 1927, nyní sídlo ZŠ Haškova v Haškově ulici

Zdroj: null, fond: Obecná a měšťanská škola dívčí (německá), Uničov, NAD: 2136. In: Digitální archiv Zemského archivu v Opavě – Archivní fondy [online databáze]. Zemský archiv v Opavě, ©2022, [cit. 2022-10-09, 14:56 EST]. Dostupné z: <https://digi.archives.cz/da/permalink?xid=2314c426-3434-4fd4-8324-8f07123c2872>.

Příloha č. 2 – Fotografie dřívějšího učitelského kabinetu

Zdroj: null, fond: Obecná a měšťanská škola dívčí (německá), Uničov, NAD: 2136. In: Digitální archiv Zemského archivu v Opavě – Archivní fondy [online databáze]. Zemský

archiv v Opavě, ©2022, [cit. 2022-10-09, 14:56 EST]. Dostupné z:
<https://digi.archives.cz/da/permalink?xid=2314c426-3434-4fd4-8324-8f07123c2872>.

Příloha č. 3 – Fotografie pěvecké místnosti ve druhém patře budovy

Zdroj: null, fond: Obecná a měšťanská škola dívčí (německá), Uničov, NAD: 2136. In:
Digitální archiv Zemského archivu v Opavě – Archivní fondy [online databáze]. Zemský
archiv v Opavě, ©2022, [cit. 2022-10-09, 14:56 EST]. Dostupné z:
<https://digi.archives.cz/da/permalink?xid=2314c426-3434-4fd4-8324-8f07123c2872>.

Příloha č. 4 – Školní kuchyně (kurz vaření)

Zdroj: null, fond: Obecná a měšťanská škola dívčí (německá), Uničov, NAD: 2136. In: Digitální archiv Zemského archivu v Opavě – Archivní fondy [online databáze]. Zemský archiv v Opavě, ©2022, [cit. 2022-10-09, 14:56 EST]. Dostupné z: <https://digi.archives.cz/da/permalink?xid=2314c426-3434-4fd4-8324-8f07123c2872>.

Příloha č. 5 – ZŠ Pionýrů, návštěva s. I. A. Gorškova v r. 1966

Zdroj: Kronika Základní školy Uničov 1945–1987 (bez autora), Uničov: Pionýrů 685.
Nepublikováno.

Příloha č. 6 – Budova školy ZŠ Pionýrů z roku 1980

Zdroj: Kronika Základní školy Uničov 1945–1987 (bez autora), Uničov: Pionýrů 685.
Nepublikováno.

Příloha č. 7 – Chlapecká obecná a měšťanská škola (pohlednice), asi z počátku 20. století

Zdroj: BUREŠOVÁ, Jana. *Uničov: historie moravského města*. Uničov: Město Uničov, 2013. ISBN 978-80-260-4400-0, s. 297.

Příloha č. 8 – Fotografie původního umístění státní české měšťanské školy od 1. 1. 1922 do r. 1924 (jedné třídy v 1. poschodí)

Zdroj: BUREŠOVÁ, Jana. *Uničov: historie moravského města*. Uničov: Město Uničov, 2013. ISBN 978-80-260-4400-0, s. 373.

Příloha č. 9 – Průčelí budovy české státní obecné a měšťanské školy v Uničově (nedatovaná fotografie)

Zdroj: BUREŠOVÁ, Jana. *Uničov: historie moravského města*. Uničov: Město Uničov, 2013. ISBN 978-80-260-4400-0, s. 373.

Příloha č. 10 – Struktura prvorepublikového školství

4 roky		vysoké školství a univerzity vyšší gymnázium střední odborné školství reálky učitelské ústavy	
3–4 roky	obecná škola	občanská škola	nižší gymnázium a reálky
5 let	obecná škola	občanská škola	

Zdroj: KASPER, Tomáš a Dana KASPEROVÁ. *Dějiny pedagogiky*. Praha: Grada, 2008, 224 s. Pedagogika. ISBN 978-80-247-2429-4, s. 199.

ANOTACE

Jméno a příjmení:	Michaela Lisová, DiS.
Katedra:	Ústav pedagogiky a sociálních studií
Vedoucí práce:	Mgr. Eva Dvořáková Kaněčková, Ph. D.
Rok obhajoby:	2023

Název práce:	Historie školství ve městě Uničov
Název v angličtině:	History of school system in the town Uničov
Anotace práce:	Bakalářské práce se zabývá analýzou historických proměn školství v Uničově v kontextu makro a mikro historie od prvních písemných záznamů od roku 890 po rok 1990, který navazuje na rok 1989, který ukončoval komunistický režim a zároveň byl počátkem vzniku moderních dějin školství. Jsou zde analyzovány historické proměny školství v Uničově se zaměřením na primární vzdělávání od počátků až po institucionalizaci a zestátnění školství až po změny determinované politickými poměry od vzniku samostatné Československé republiky, přes okupaci a následnou komunistickou epochu. Jsou zde také sledovány proměny legislativní, institucionální v kontextu společenských a kulturních proměn.
Klíčová slova:	Historie školství, vývoj školství, školství ve městě Uničov, vzdělávání, školy, české země
Anotace v angličtině:	The bachelor's thesis focuses on the analysis of education in Uničov in the context of macro and micro history from the first written records from 890 to 1990, following the year 1989, which was the end of the communist regime and also the beginning of the modern history of education. The historical transformations of education in Uničov are analyzed, with a focus on primary education from the beginnings to the

	institutionalization and nationalization of education to the changes determined by the political situation from the establishment of the independent Czechoslovak Republic, through the occupation and the subsequent communist era. It also examines legislative and institutional changes in the context of social and cultural changes.
Klíčová slova v angličtině:	History of education, development of education, education in the city of Uničov, education, schools, Czech countries
Přílohy vázané v práci:	<p>Příloha č. 1 – Budova Obecné měšťanské dívčí Uničov z roku 1927, nyní sídlo ZŠ Haškova v Haškově ulici</p> <p>Příloha č. 2 – Fotografie dřívějšího učitelského kabinetu</p> <p>Příloha č. 3 – Fotografie pěvecké místnosti ve druhém patře budovy</p> <p>Příloha č. 4 – Školní kuchyně (kurz vaření)</p> <p>Příloha č. 5 – ZŠ Pionýrů, návštěva s. I. A. Gorškova v r. 1966</p> <p>Příloha č. 6 – Budova školy ZŠ Pionýrů z roku 1980</p> <p>Příloha č. 7 – Chlapecká obecná a měšťanská škola (pohlednice), asi z počátku 20. století</p> <p>Příloha č. 8 – Fotografie původního umístění státní české měšťanské školy od 1. 1. 1922 do r. 1924 (jedné třídy v 1. poschodí)</p> <p>Příloha č. 9 – Průčelí budovy české státní obecné a měšťanské školy v Uničově (nedatovaná fotografie)</p> <p>Příloha č. 10 – Struktura prvorepublikového školství</p>
Rozsah práce:	77 stran
Jazyk práce:	Čeština